

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра географії України

На правах рукопису
УДК: 373:5.0116:9

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ЛОКАЛЬНИЙ ВИМІР)**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність – 014 Середня освіта (Географія)
Освітня програма – «Географія»

Випускна кваліфікаційна робота
магістрантки 2 курсу
Яворської Карини Віталіївни

Подається на здобуття освітнього ступеня
«магістр середньої освіти (географія)»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Науковий керівник:
к. геогр. н, доцент
Гринюк Олег Юрійович

Допущено до захисту:
Протокол засідання кафедри № ____ від «____» _____ 20__ року

Завідувач кафедри

доц. Уліганець С. І.

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ	5
1.1 Освітній комплекс – об’єкт дослідження суспільної географії	5
1.2 Структура освітнього комплексу України	11
1.3 Методи дослідження територіальної організації освітнього комплексу	15
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМПОНЕНТНОЇ СТРУКТУРИ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ (НА ПРИКЛАДІ ВИЖНИЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)	19
2.1 Освітній комплекс України та його характеристика.....	19
2.2 Функціонально-компонентна структура освітнього комплексу Вишницького району.....	24
2.2.1 Дошкільна освіта та її розвиток в районі досліджень	24
2.2.2 Заклади загальної середньої освіти та особливості їх діяльності	33
2.2.3 Професійно-технічна освіта Вишницького району	38
2.2.4 Особливості діяльності позашкільних навчальних закладів регіону дослідження	42
2.3 Характеристика функціонально-компонентної структури освітнього комплексу Чернівецької області.....	47
2.3.1 Заклади дошкільної освіти	47
2.3.2 Заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО).....	52
2.3.3 Позашкільні навчальні заклади	56
2.3.4 Професійно-технічна освіта	59
2.3.5 Вища освіта	63
2.3.6 Інклюзивне навчання в Чернівецької області та їхні ресурсні центри...	67
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ	72
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. З розвитком ринку та реструктуризацією державних установ зростаючу значущість у нашій державі набуває поняття «освітній комплекс», «освітня послуга» як акту (процесу), за допомогою якого здійснюється поєднання людини, яка навчається, та ринку як середовища, де знання, одержанні людиною, набувають властивостей товару.

В нинішній час вже всі розуміють, що освітній комплекс – це основа розвитку будь-якої держави та економіки, рушійна сила прогресу та еволюції. І саме освіта виступає ключовим чинником формування освітнього комплексу, інтелектуального та духовно-морального потенціалу нації. А від якості освіти напряму залежить рівень соціально-економічного розвитку держави.

Об'єктом даного дослідження є освітній комплекс Чернівецької області у його регіональному та локальному вимірах.

Предметом дослідження є територіальна організація освітнього комплексу Чернівецької області та Вижницького району Чернівецької області.

Метою даної роботи аналіз територіальної організації освітнього комплексу Чернівецької області.

Для досягнення поставленої мети було визначено ряд завдань:

1. Визначити сутність, функціонально-компонентну структуру освітнього комплексу Чернівецької області в регіональному та локальному розрізах.
2. Розробити методiku дослідження територіальної організації освітнього комплексу Чернівецької області.
3. Визначити основні проблеми і перспективи розвитку освітнього комплексу Чернівецької області.

Методи дослідження. Методологічною основою даної роботи є фундаментальні положення сучасної суспільної географії, наукові праці вчених із проблем розвитку освіти. У роботі використані загальнонаукові та спеціальні

методи дослідження, такі як: науковий метод, метод досліджень, метод статистичного спостереження, метод групування, діалектичний метод, абстрактно-логічний метод, статистичний та картографічний метод.

Інформаційну базу становлять роботи закони України, нормативні акти Президента України, Кабінету Міністрів України, матеріали державної статистичної звітності.

Структура роботи. У відповідності з поставленою метою та завданнями дана робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг дослідження – 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ

1.1 Освітній комплекс – об’єкт дослідження суспільної географії

При визначенні поняття «освіта», виявилось, що на сьогодні ще не має єдиного трактування цього терміну. Освіта є однією з найширших педагогічних категорій, яка має цілісну, поліфункціональну та полісмыслову структуру. Енциклопедія освіти трактує це поняття як «процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок і пов’язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості».

Таким чином виявилось, що поняття «освіта» є складним і багатофункціональним і може виражатися двома основними поняттями:

1. Процес і результат оволодіння людиною певною системою знань, умінь та навичок, а також способами мислення, необхідними для його повноцінного включення в соціальне і культурне життя суспільства і виконання певних професійних функцій; 2. Процес (або результат) засвоєння визначених суспільством рівнів культурного спадку суспільства і пов’язаний з ним рівень індивідуального розвитку; процес культурної ідентифікації та особистісного самовизначення [29].

Система освіти – це сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядуванням в галузі освіти. В процесі наукового дослідження дефініцій термінів освітньої галузі виявлено, що в Україні на державному рівні сформувався освітній комплекс. В переважній більшості наукових робіт даної тематики освітня сфера виступає синонімом освітнього комплексу. В освітньому комплексі України виділяються сім компонентів, між якими існують стійкі зв’язки.

Освітній комплекс України – поєднання в межах державних кордонів населення, мережі освітніх закладів, спеціалізованих виробництв і наукових установ, закладів обслуговування та управління в сфері освіти, між якими існують стійкі зв'язки. Головною метою його функціонування є ефективне задоволення потреб населення в освітніх послугах, забезпечення держави кваліфікованими кадрами та розвиток інтелектуального потенціалу України [39].

Важливою складовою освітнього комплексу є населення, яке розглядається як споживач і виробник освітніх послуг, та його розселення. Компоненти дошкільних, середніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів – це сукупність відповідних закладів різних типів. Компонент галузевої науки утворюють наукові, науково-методичні, методичні, науково-дослідні установи та проектні інститути [20].

До складу спеціалізованого виробництва входять підприємства й установи матеріально-технічного постачання: виробництво обладнання та учбових приладів, видавництва, друкарні та ін. компонент обслуговування включає гуртожитки, шкільні та студентські їдальні, медичні заклади, бібліотеки тощо. Управління освітою охоплює систему державних, регіональних і місцевих органів управління [32, 14].

Територіальна організація освітнього комплексу – процес цілеспрямованого розміщення освітніх закладів, наукових установ, обслуговуючих підприємств, органів управління освітою у взаємозв'язку з системою розселення і виробництвом, в результаті чого досягається певний соціально-економічний ефект на основі задоволення освітніх потреб населення і попиту господарства у кваліфікованих кадрах.

Територіальна структура освітнього комплексу представлена сукупністю елементів, формами їх зосередження та зв'язками між ними. В територіальній структурі освітньої сфери виявлено сформовані пункти освіти місцевого значення і комплексні центри освіти регіонального, міжрегіонального і загальнодержавного значення.

Рівень освіти населення визначено як фактичний стан набутих і засвоєних населенням знань, умінь і навичок. Якість освіти населення слід розглядати як сукупність дії таких умов і чинників, як: забезпеченість начальних закладів висококваліфікованими викладачами і вчителями, наявність сучасної якісної матеріально-технічної бази, вартісна і транспортна доступність освітніх послуг, можливість здобути обрану професію, яка буде затребувана у державі а ін. ці умови і чинники є похідними від рівня економічного і людського розвитку регіонів, культури і традицій населення, його духовної самосвідомості.

Рівень розвитку комплексу – наукова категорія, за допомогою якої можна охарактеризувати відповідність розміщення навчальних закладів, структури комплексу, ступеню його сформованості до потреб населення і господарства. Цілісну характеристику рівню розвитку освітньої сфери можна надати на основі аналізу освітнього потенціалу території, що являє собою поєднання в межах регіону, країни населення, яке має загальну середню, професійно-технічну, вищу освіту, та наявної чисельності учнів і студентів у навчальних закладах. Освітній комплекс в Україні включає дошкільну, загальну середню, позашкільну, професійно-технічну, вищу та післядипломну освіту [39].

Таблиця 1.1.

Структура освітнього комплексу [21]

№ п/п	Ланка освіти та її основний зміст
1	ПОЧАТКОВА ЗАГАЛЬНА ОСВІТА
1.1.	Дошкільна освіта, включає: <ul style="list-style-type: none"> - дошкільну освіту у дитячих яслах, садках; - дошкільну освіту для дітей з фізичними та розумовими вадами.
1.2.	Початкова шкільна освіта, включає: <ul style="list-style-type: none"> - початкову загальну освіту, що забезпечується середніми загальноосвітніми школами першого ступню; - програми ліквідації безграмотності серед дорослих.

2.	СЕРЕДНЯ ОСВІТА
2.1	Загальна середня освіта
2.1.1.	Базова загальна середня освіта, включає: - базову загальну середню освіту, що забезпечується середніми загальноосвітніми школами другого ступеню; - навчання для дорослих.
2.1.2.	Повна загальна середня освіта, включає: - повну загальну середню освіту, що забезпечується середніми загальноосвітніми школами третього ступеня; - навчання для дорослих.
2.2.	Професійно-технічна освіта включає: - професійно-технічну освіту нижчого рівня, ніж вища освіта; - професійно-технічну освіту на рівні вищого навчального закладу.
3.	ВИЩА ОСВІТА
3.1.	Вища освіта, включає: - базову та повну вищу освіту.
4.	НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ ТА ІНША ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ
4.1.	Школи та учбові заклади з навчання водіїв включають: - навчання водіїв автомобілів; - підготовку до здавання іспитів на право непрофесійного пілотування повітряних засобів та водіння суден.
4.2.	Навчання дорослих та інші види освіти включають: - навчання для дорослих (учбові заклади), курси для тих, хто не відвідує звичайні середні чи вищі навчальні заклади; - програми ліквідації безграмотності серед дорослих; - всі види навчальних передач по радіо та телебаченню, заочні курси навчання, а також самоосвіту.

4.3	<p>Діяльність у сфері освіти, що не підлягає класифікації за структурою (післядипломна освіта, аспірантура, докторантура, самоосвіта), цей підклас не включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - діяльність у сфері вищої освіти; - тренування в індивідуальних та ігрових видах спорту; - діяльність шкіл танців.
-----	--

Згідно з Конституцією, обов'язковою в Україні є повна середня освіта, метою якої є здійснення всебічного розвитку особистості дитини, її здібностей та обдарування, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору.

В 2001/2002 навчальному році розпочався перехід до 12-річної загальної середньої освіти, що відбувається у загальноосвітніх школах трьох ступенів:

- перший – початкова школа (початкова загальна освіта – 4 роки);
- другий – основна школа (базова загальна середня освіта – 5 років);
- третій – старша школа (повна загальна середня освіта – 3 роки).

Початкова школа охоплює вікову групу 6-10 років (I-IV класи). Її мета - створення можливостей загального розвитку дітей; оволодіння вміннями читання і письма, знанням основ математики; формування навичок користування книжкою, загальних уявлень про навколишній світ; засвоєння норм загальнолюдської моралі та міжособистісного спілкування, основ гігієни, вироблення перших трудових навичок тощо. Розпочалося викладання іноземних мов у цій школі.

Основна школа охоплює вікову групу 10-15 років (V-IX класи) і забезпечує досконале оволодіння українською та рідною мовами, засвоєння знань з базових дисциплін, мотиваційну готовність переходу до трудової діяльності або набуття кваліфікації через різні форми професійної підготовки, формування високих громадянських якостей та світоглядних позицій.

Старша школа охоплює молодь 16-18 років (X-XII класів) і спрямована на оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво через засоби пізнавальної і практичної діяльності. Її результатом повинен стати інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток

особистості, основи для подальшої освіти або трудової діяльності. Старша школа стала профільною, що дає можливість поглибленого вивчення тих предметів, які старшокласники обрали з наміром подальшого їх вивчення у вищих закладах освіти та з якими пов'язаний професійний вибір.

В Україні, крім загальноосвітніх шкіл, діють та створюються інші типи закладів середньої освіти: гімназії, ліцеї, спеціалізовані школи-інтернати (з поглибленим вивченням окремих предметів), колегіуми. Для тих, хто потребує тривалого лікування, створені санаторні школи-інтернати. Навчання з такими дітьми також проводяться у лікарнях, санаторіях і вдома.

Посилаючись на офіційні джерела:

«Гімназія - середній загальноосвітній навчально-виховний заклад другого третього ступеня, що забезпечує науково-теоретичну, гуманітарну, загальнокультурну підготовку обдарованих і здібних дітей» [5].

«Ліцей - середній загальноосвітній навчально-виховний заклад освіти, що забезпечує здобуття освіти понад державний освітній мінімум, здійснює науково-практичну підготовку талановитої учнівської молоді» [5].

«Спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів - навчальний заклад з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів, що забезпечує виховання, навчання та соціальну адаптацію обдарованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [4].

«Колегіум - загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілів».

Управління освітою в Україні здійснюють державні органи управління і органи громадського самоврядування. До державних органів управління належать: Міністерство освіти і науки України; міністерства і відомства, яким підпорядковані заклади освіти; Вища атестаційна комісія України; місцеві органи управління освітою (підпорядковані місцевим органам державної виконавчої влади). Органами громадського самоврядування в освіті є: Всеукраїнський з'їзд працівників освіти; обласна, районна, міська, конференції педагогічних працівників; загальні збори (конференція) колективу закладу освіти [15].

Реформування управління освітою в Україні відбувається через перехід від державного до державно-громадського управління; розподіл відповідальності за освіту між різними рівнями управлінських структур; забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ.

1.2 Структура освітнього комплексу України

Структура освітнього комплексу в Україні відповідно до Закону України «Про освіту» (далі Закон про освіту) включає: дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту [1].

Освітній комплекс в Україні має складну структуру європейського типу і включає дошкільну освіту, загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту [16].

Крім того, встановлені такі освітні рівні: початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, базова вища освіта, повна вища освіта, а освітньо-кваліфікаційні рівні мають градацію: кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр [1]. Прийняття такої розгалуженої схеми має принципове значення, оскільки це гарантує людині вільність вибору і дає можливість отримати освіту у відповідності до розумових і професійних здібностей. Згідно до Закону України «Про освіту» громадяни України мають право на отримання освіти за різними формами: очною, вечірньою, заочною або екстернату [1]. З розвитком інформаційних технологій успішно розвивається й удосконалюється дистанційна освіта.

Загальна середня освіта забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу,

людину, суспільство і виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення [11].

Повна загальна освіта в Україні є обов'язковою і надається у різних типах закладів освіти. Основним з-поміж них є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: I – початкова школа (1-4 класи), що забезпечує початкову загальну освіту, II – основна школа (5-9 класи), що забезпечує базову загальну середню освіту, III – старша школа (10-11 класи), що забезпечує повну загальну середню освіту [1, 25].

Для розвитку здібностей, обдарувань і талантів дітей створюються профільні класи (з поглибленим вивченням окремих предметів або початковою допрофесійною підготовкою), спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, колегіуми, а також різні типи навчально-виховних комплексів, об'єднань. Позашкільна освіта та виховання спрямовуються на розвиток здібностей, талантів у дітей, учнівської та студентської молоді, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному самовизначенні.

До позашкільних закладів освіти належать: палаци, будинки, центри, станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтв, студії, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади [7].

Професійно-технічна освіта зорієнтована на здобуття професії, перепідготовку, підвищення професійної кваліфікації. Відповідними закладами освіти є: професійно-технічні училища, професійно-художні училища, професійні училища соціальної реабілітації, училища-агрофірми, училища-заводи, вищі професійні училища, навчально-виробничі центри, центри підвищення і перепідготовки робітничих кадрів, навчально-курсіві комбінати, інші типи закладів, що надають робітничу професію [6].

Професійно-технічні навчальні заклади часто співпрацюють з підприємствами – замовниками підготовки працівників. Для отримання робітничої

професії учень взагалі не мусить відвідувати навчальний заклад, адже може пройти підготовку безпосередньо на виробництві.

Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації. Вищими закладами освіти є : технікуми (училища), коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети та інші.

Структура вищої освіти України розбудована відповідно до систем освіти розвинених країн світу, що визначені ЮНЕСКО, ООН та іншими міжнародними організаціями. Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації студентів. Форми навчання у вищих навчальних закладах різноманітні: денна, вечірня, заочна, дистанційна чи комбінована, що поєднує декілька з цих форм [10].

Для вищих закладів освіти встановлено чотири рівні акредитації:

I – технікум, училище й прирівняні до них вищі заклади освіти;
II – коледж й прирівняні до нього вищі заклади освіти;
III і IV (залежно від результатів акредитації) – інститут, консерваторія, академія, університет.

Післядипломна освіта (спеціалізація, стажування, клінічна ординатура, підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів) сприяє одержанню нової кваліфікації, нової спеціальності та професії на основі раніше здобутої у закладі освіти і досвіду практичної роботи, поглибленню професійних знань, умінь за спеціальністю, професією. До закладів післядипломної освіти належать: академії, інститути, (центри) підвищення кваліфікації, перепідготовки, вдосконалення, навчально-курсіві комбінати; підрозділи вищих закладів освіти (філіали, факультети, відділення та інші); професійно-технічні заклади освіти; відповідні підрозділи в організаціях та на підприємствах.

Для самоосвіти громадян державними органами, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян, громадянами створюються

відкриті та народні університети, лекторії, бібліотеки, центри, клуби, теле-, радіо навчальні програми, онлайн-курси тощо (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Структура освіти в освітньому комплексі України [8]

Структура освіти		Рівні (ступені), документ про освіту	Період навчання
Докторантура		Доктор наук, диплом доктора наук	
Аспірантура		Кандидат наук (доктор філософії), диплом кандидата наук, що прирівнюється до диплому доктора філософії)	Приблизно 4 роки
Вища освіта	Повна вища освіта	Магістр, диплом магістра	1-2 роки (1-3 роки за напрямом медицина, ветеринарія)
		Спеціаліст, диплом спеціаліста	1-1,5 роки; 5-6 років за напрямом медицина, ветеринарія
	Базова вища освіта	Бакалавр, диплом бакалавра	3-4 роки, 2-3 роки на основі диплома молодшого спеціаліста
	Неповна вища освіта	Молодший спеціаліст, диплом молодшого спеціаліста	2-3 роки, 3-4 роки на основі БЗСО
Професійно-технічна освіта		Кваліфікований робітник, диплом	3 роки (на основі БЗСО) 1-1,5 роки (на основі ПЗСО)

Загальна середня освіта	Повна загальна середня освіта (ПЗСО)	Атестат	2-3 роки
	Базова загальна середня освіта (БЗСО)	Свідоцтво	5 років
	Початкова загальна освіта		4 роки
Дошкільна освіта			

1.3 Методи дослідження територіальної організації освітнього комплексу

«Метод (гр. *methodos*) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вивченню конкретного завдання. Різниця між методом та теорією має функціональний характер: формулюючись як теоретичний результат попереднього дослідження, метод виступає як вихідний пункт та умова майбутніх досліджень. У найбільш загальному розумінні метод – це шлях, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Він відповідає на запитання: як пізнавати» [37]. Метод поєднує елементи теорії, методики і техніки дослідження. Метод враховує загальну логіку пізнавальної діяльності, з одного боку, і предметну специфіку конкретної науки – з другого. Класифікація наукових методів залишається недостатньо розробленою та дискусійною.

Науковий метод – це сукупність дослідницьких дій, що застосовуються для здобуття нових знань. Чим більше розвинена та чи ніша наука тим кращим і більшим є її методичний арсенал. Звичайним критерієм правильності того чи

іншого методу є відтворюваність результату: якщо повторно провести дослідження за таким методом, то результат буде той самий.

Метод досліджень – це сукупність мислених логічних та практичних дій, які мають на меті розв’язання певного пізнавального завдання. За допомогою наукових методів отримують нову інформацію про досліджувані об’єкти і процеси, аналізують закономірності їх функціонування, змін та розвитку, одержують змістовні узагальнення та висновки, які дають змогу поглибити теорію та практичне застосування набутих знань.

Методи нерозривно пов’язані з методологією та методикою дослідження. Методологія – це філософське вчення про методи пізнання, наука про побудову людської діяльності. Методологія пояснює застосування загальних світоглядних принципів до пізнання, творчої діяльності в цілому. Методика (гр. *methodike*) - сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи. Методика дослідження - це система правил використання методів, прийомів та операцій. Вона являє собою систему сукупності різноманітних прийомів дослідження [24].

Численні кількісні дані узагальнюються і аналізуються за допомогою ряду статистичних методів. Статистичні методи визначаються як комплекс прийомів по збору масових даних, їх узагальнення, уявлення, аналіз і інтерпретація. Без статистичної підготовки ускладнене сприйняття і адекватна інтерпретація різноманітної інформації. Таким чином, оволодіння статистичними методами є необхідною умовою успішного засвоєння курсу географії в школі. Статистичні методи є системою, всі елементи якої взаємозв’язані [19,13]. Статистичні дані можуть бути взяті з підручників, атласів, довідників і інших опублікованих джерел, також їх можна зібрати за допомогою анкетування і безпосереднього спостереження. Також статистичний метод був використаний мною в збиранні та обробці інформації, яка описана в 2 розділі.

«Методи статистичного спостереження. Вони являють собою перший етап статистичного дослідження і виконують функції у збиранні і оцінці якості первинних статистичних даних». У зв’язку з масовим характером даних застосовується метод масового статистичного спостереження. Під останнім

розуміють спостереження над множиною елементів, які складають статистичну сукупність. Вивчаючи такі сукупності за допомогою масових спостережень, статистика викриває притаманні їм загальні риси, процеси, закономірності. До масових спостережень належать обстеження, збирання звітності, переписи і т. д.

Методи зведення і групування первинного статистичного матеріалу. Зведення включає методи перевірки, систематизації, обробки, підсумовування даних і представлення їх у формі статистичних таблиць.

Зведення забезпечує систематизацію первинної інформації, підрахунок чисельності одиниць сукупності і об'єму ознак, що їх характеризують. Важливим етапом цієї стадії дослідження є розподіл інформації (розчленування) за ознаками її відмінності, тобто групування статистичних даних. Специфіка методів групування зумовлюється завданнями дослідження і якістю первинної інформації.

Методи групування дозволяють розділити досліджувану сукупність на однорідні в певному відношенні частини. Наприклад, розчленування сукупності господарств певного регіону за формою їх виробничої діяльності (колективні, орендні, кооперативні тощо).

Методи (прийоми) визначення узагальнюючих зведених синтетичних показників. Вони становлять третю стадію статистичного дослідження і вирішують завдання визначення певних параметрів.

Стадія узагальнення і аналізу зведеного матеріалу передбачає виявлення характерних властивостей і закономірностей соціально-економічних явищ, взаємозалежностей факторних та результативних ознак. На цьому етапі використовується весь арсенал статистичних прийомів і методів дослідження, розраховуються такі узагальнюючі статистичні показники: абсолютні, відносні й середні величині. Окремі загальні риси формування названих вище показників визначають шляхом виміру їх варіації. Вимірювання варіації спеціальними прийомами дає змогу одержати характеристику умов, в яких здійснюються масові процеси, для цього досліджують закони розподілу.

Тенденції і закономірності у русі показників у часовому розрізі вивчають дослідженням рядів динаміки, спеціальних (математичних) прийомів їх обробки і

моделювання. Щодо складних економічних явищ - для їх вивчення використовують індексний метод аналізу, який дозволяє синтезувати безпосередньо невимірювані величини.

Причинно-наслідкові зв'язки соціально-економічних явищ досліджуються методами аналітичних угруповань, кореляційно-регресійного і дисперсійного аналізу. Значно розширюються аналітичні можливості статистичних методів при умілому використанні статистичних графіків, номограм, табличного, балансового і багатомірного методів аналізу [38].

Аналіз — це метод пізнання, змістом якого є розчленування предмета дослідження на складові частини з метою їх детального і всебічного вивчення. Як складові частини цілісного об'єкта виступають його сторони, ознаки, властивості, відношення тощо. Синтез — це метод пізнання, протилежний аналізу, змістом якого є об'єднання раніше розчленованих частин предмета в єдине ціле. Аналіз і синтез взаємно передбачають і обумовлюють один одного [38].

«Формалізація (від лат. *formalis* — складений за певною формою) — це певний перехід від реального об'єкта дослідження до його знакової моделі, у процесі якого всі змістові терміни і твердження теорії замінюються логічними або математичними символами і формулами. Метод формалізації має певні переваги перед іншими методами наукового пізнання». Він забезпечує повноту огляду певної галузі проблем, узагальненість підходу до їх розв'язання; ґрунтується на використанні штучної мови, тобто певної символіки, яка забезпечує «згортання» інформації про об'єкт дослідження, її чіткість і стислість; дає можливість шляхом приписування окремим символам і системам певних властивостей уникнути багатозначності (полісемії) термінів; технологізує процес наукового дослідження способом формального оперування зі знаковою моделлю.

Штучні мови, що використовуються у формалізації, порівняно з природною мовою більш самостійні й незалежні від матеріального носія знака. Операції з природними мовними знаками є змістовими, а операції зі знаками штучної мови мають формальний характер [38].

РОЗДІЛ 2. ХАКАРТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМПОНЕНТНОЇ СТРУКТУРИ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ

2.1 Освітній комплекс України та його характеристика

В умовах глибоких суспільних перетворень в Україні освіта є важливим чинником людського розвитку й економічного зростання. Соціальна переорієнтація державної політики визначена одним із головних завдань Державної стратегії економічного і соціального розвитку України до 2025 року. В національній аналітичній доповіді для ООН «Цілі розвитку тисячоліття: Україна» зниження якості освіти визнано актуальною проблемою у сфері людського розвитку. Пріоритетною ціллю розвитку країни повинно стати забезпечення якісної освіти впродовж життя. У зв'язку з цим виникає потреба в ефективній соціальній політиці, спрямованій на підвищення рівня і якості освіти всіх громадян та спроможній пом'якшити територіальну нерівність у наданні освітніх послуг населенню і забезпеченні держави кваліфікованими кадрами.

В Україні прийнята система законодавчих актів щодо розвитку сфери освіти. Разом з тим проблеми подолання територіальних відмін у наданні якісних освітніх послуг усім громадянам країни та пом'якшення територіальних диспропорцій у задоволенні потреб господарства у фахівцях різних спеціальностей залишаються невирішеними. Тому актуальність дослідження зазначених проблем зростає.

Успішний перехід національної економіки на інноваційний шлях розвитку в значній мірі залежить від ступеня «чутливості» системи освіти до технологічного прогресу, що визначається характером і стійкістю її взаємозв'язку з сферою практичної діяльності. Недосконалість процесів практичної підготовки студентів під час навчання, які часто носять формальний характер, істотний розрив між теорією і практикою, пасивна участь роботодавців у формуванні освітніх процесів створюють інформаційний вакуум в освітньому середовищі. Все це блокує можливість продукування якісних професійних знань, затребуваних ринком праці, зумовлюючи необхідність впровадження практичної компоненти в навчальний

процес шляхом розвитку нових форм співпраці між навчальними закладами та бізнесом. Ключовою умовою такої співпраці мають бути двосторонні домовленості, що передбачатимуть: для викладачів вищих навчальних закладів - обов'язкове стажування на виробничих підприємствах та залучення викладачів спеціальних дисциплін до вирішення їх господарсько-економічних проблем, а для студентів - квотування робочих місць для виробничої практики з подальшим працевлаштуванням останніх. Значною мірою ці можливості будуть визначені ступенем юридичної автономії навчальних закладів і системою заохочень бізнесу до цих дій.

Необхідно відзначити, що в Україні освітня галузь є однією з найбільш зайнятих серед інших видів економічної діяльності. У 2018 р. кожен сьомий найманий працівник працював у закладах освіти, що забезпечило їй за рівнем зайнятості друге місце після промисловості. Одночасно цю галузь можна охарактеризувати як недостатньо привабливу для працевлаштування, особливо для молоді, виходячи з високих рівнів валового обороту (27 %) і плинності кадрів (близько 13 %), а також низького рівня попиту на педагогічних працівників на ринку праці. Штатна чисельність працюючих в освіті залишається відносно стабільною за рахунок домінування і зростання в її структурі питомої ваги викладачів передпенсійного та пенсійного віку (в середньому близько 36 %). Також низькою є питома вага працівників, які підвищили свій рівень кваліфікації (близько 10 % в рік). Це свідчить про загальне старіння освітньої галузі за віковими показниками, що в свою чергу зумовлює уповільнення процесів оновлення знань [12].

В Україні ж соціальний статус викладача, в силу дії різних об'єктивних факторів, є дуже заниженим, а знанням та інтелекту, апріорі, тільки на паперах визначена роль цінного суспільного ресурсу. Це підтверджується резонансним дисбалансом між високим освітнім рівнем працівників сфери освіти і низьким рівнем матеріального стимулювання їх праці. У країні чітко простежується міжгалузєва диференціація в оплаті праці. Так, в закладах загальної середньої освіти посадовий оклад молодого вчителя без категорії та стажу роботи в січні

2019р. становив 3496 грн, у вересні 2020 року – 4050 грн. [34,36]. У лютому 2021р в загалом по освіті оклад був на 12,1 % нижче середньостатистичного по економіці в цілому [34,36], а значна педагогів отримували заробітну плату на рівні прожиткового мінімуму для працездатного населення. Відсутність залежності розміру заробітної плати від освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня працюючих як у сфері послуг, так і у виробничій галузі свідчить про знецінення інтелектуальних знань. Більше того, за розрахунками, середня місячна заробітна плата працівників освіти в Україні була в 1,4 рази нижче при рівні їх освіти в 1,5 рази вище, ніж працюючих у промисловості.

За низької заробітної плати освітян, в Україні одночасно зростає показник їх педагогічного навантаження. Аудиторне навантаження українського викладача сьогодні складає в середньому 18 годин на тиждень, що є найвищим показником в Європі та в півтора-два рази вище норм, рекомендованих Американською асоціацією університетських професорів (Освітній портал, електронний ресурс). Незважаючи на це, Міністерством освіти і науки (МОН) України неодноразово розглядалась пропозиція щодо збільшення цих нормативів, що закріплені Наказом МОН № 450 від 7 серпня 2002 року. Враховуючи значне зростання інтенсивності педагогічної праці через масштабну паперову бюрократію в освіті та низьку якість навчально-методичної роботи на рівні міністерства, такі зміни ще більше зумовлять зниження продуктивності праці в освіті, як важливого показника її якості.

Недосконалою в Україні залишається оцінка інтелектуальної праці, яка не враховує її специфічних особливостей з точки зору організації трудового процесу, рівномірності навантаження і ступеня емоційної напруги, а базується на використанні принципів погодинної оплати праці. Необхідно зауважити, що інтелектуальна діяльність, основною компонентою якої є знання, не може піддаватися кількісному виміру. Її не можна вимірювати за понесеними витратами. Інтелектуальна діяльність має визначатися за її результатами. Тому необхідною і затребуваною умовою підвищення якості освітніх послуг сьогодні є удосконалення

методики оцінки інтелектуальної праці, як фактор підвищення рівня трудової мотивації до продукування та поширення якісних знань.

Як свідчать дані Державного комітету статистики України, вітчизняна освіта в середньому на 80 % фінансується за рахунок державних коштів, на 19 % – власних коштів громадян і тільки на 1 % – за рахунок коштів бізнес структур. Така структура відображає пасивну участь приватного бізнесу у процесах підготовки висококваліфікованих фахівців через відсутність механізмів та інструментів взаємовигідної співпраці між бізнесом і сферою освіти, що є головною причиною відтворення в країні незатребуваних ринком праці професійних знань. Дуже важливу роль в цьому відношенні відіграє університетська автономія та академічна свобода у вищій школі, адже тільки у вільному академічному середовищі можуть створюватися нові, необхідні для розвитку суспільства прогресивні знання.

За даними Державного комітету статистики України, на початок 2018/2019 навчального року загальна кількість шкіл усіх типів складала 16 858 з контингентом учнів 3 845 517 чол. та вчителів 437 509 чол. Розподіл закладів виглядав наступним чином: денних –16 728, вечірніх – 130. Крім того, 12 денних загальноосвітніх навчальних закладів державної та комунальної форм власності перебувають на капітальному ремонті та не працюють з інших причин (3 заклади у міських поселеннях, 9 - у сільській місцевості), а діяльність 241 денного загальноосвітнього навчального закладу призупинена: 234 закладів державної та комунальної форм власності, 7 закладів - приватної (14 закладів у міських поселеннях, 227 - у сільській місцевості). У свою чергу, денні заклади поділялися на такі типи: школи I ступеня (початкові, комплекси школа-дитячий садок та ін.) - 1 572; школи I-II ступеня – 4 254; школи I – III ступеня (включаючи гімназії, ліцеї, колегіуми) –10 509; школи для дітей з вадами розумового або фізичного розвитку – 333. (Див. Додаток А)

Рис. 2.1. Кількість осіб, які навчалися в навчальних закладах на початок навчального року

Постійно збільшується мережа нових закладів. В державі функціонує 483 гімназії (258 779 учні і 23 938 учителів); 301 ліцей (відповідно 134 621 і 13 108); 42 колегіуми (28 140 і 2 335).

З врахуванням канікул і свят, тривалість навчального року в школі I ступеня становить 155-160, а в школах II-III ступеня – 160-170 днів, що є значно нижче показників систем середньої освіти розвинених країн.

Для дітей і молоді, які мають вади у фізичному та розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових закладах освіти, в Україні створені спеціальні школи та школи-інтернати, дитячі будинки та інші заклади освіти з утриманням за рахунок держави. У вересні 2018 р. таких шкіл було 333 (45 265 і 10 975 учителя). До цієї групи належать також санаторно-лікувальні школи (41 заклад, 420 учителів, контингент учнів змінний упродовж року і входить у статичні дані за основним місцем навчання).

Станом на кінець 2019 р. в Україні функціонувало 14763 дошкільних закладів, якими охоплено 1 230 398 дітей. До таких закладів належать: дитячі ясла, дитячі садки, ясла-садки, сімейні, прогулянкові дошкільні заклади компенсуючого (для дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку) та комбіновано типів з короткотривалим, денним, цілодобовим перебуванням дітей, а також дитячі садки інтернатного типу, дитячі будинки. Головним напрямом удосконалення роботи дошкільних закладів є запровадження в них новітніх програм виховання, зорієнтованих на національну культуру, гнучкого режиму перебування в них дітей, створення різноманітних освітніх послуг тощо. (Див. Додаток Б)

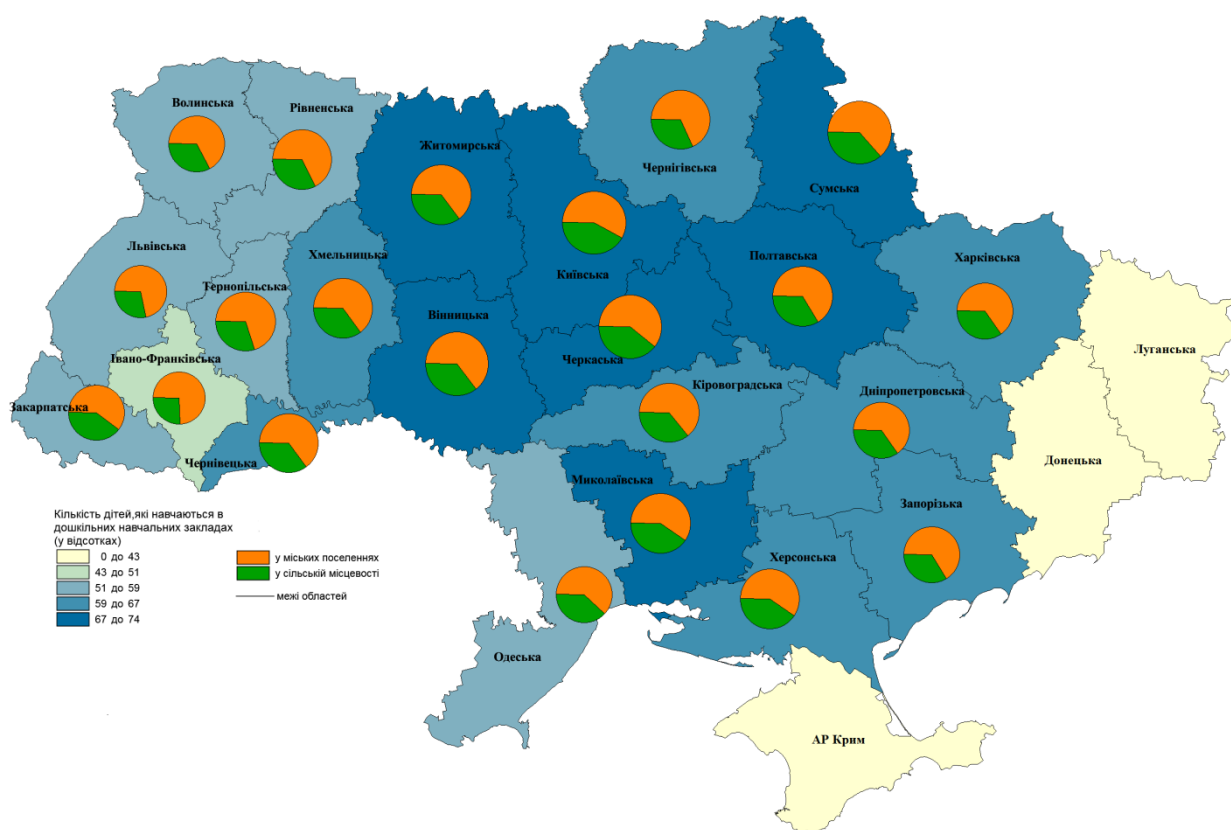

Рисунок 2.2. Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами, за регіонами (у відсотках)

Обов'язковою первинною складовою системи безперечно є дошкільна освіта. Нині в Україні функціонує 1,5 тис. дошкільних закладів, у яких навчається і виховується 1,81 млн. дітей. В Україні працює 1824 навчально-виховних

комплексів «школа-дитячий садок» із контингентом 84 тис. 636 дітей. Триває процес створення нових типів дошкільних навчальних закладів: художньо-естетичного, фізкультурно-оздоровчого, гуманітарного та інших напрямків.

Відповідно до освітнього рівня, який забезпечується загальноосвітнім навчальним закладом (початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта), існують різні типи загальноосвітніх навчальних закладів I, II, III ступенів. Школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або самостійно. До загальноосвітніх навчальних закладів належать:

- середня загальноосвітня школа - загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів (I ступінь - початкова школа, II ступінь - основна школа, III ступінь - старша школа, як правило, з профільним спрямуванням навчання);
- спеціалізована школа (школа-інтернат) - загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів;
- гімназія - загальноосвітній навчальний заклад II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю;
- лицей - загальноосвітній навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою;
- колегіум - загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілів;
- загальноосвітня школа-інтернат - загальноосвітній навчальний заклад з частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги;
- спеціальна загальноосвітня школа (школа-інтернат) - загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;
- загальноосвітня санаторна школа (школа-інтернат) - загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

- школа соціальної реабілітації - загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують особливих умов виховання (створюється окремо для хлопців і дівчат);
- вечірня (змінна) школа - загальноосвітній навчальний заклад II-III ступенів для громадян, які не мають можливості навчатися у школах з денною формою навчання.

Інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти: позашкільний навчально-виховний заклад - навчальний заклад для виховання дітей та задоволення їх потреб у додатковій освіті за інтересами (науковими, технічними, художньо-естетичними, спортивними тощо); міжшкільний навчально-виробничий комбінат - навчальний заклад для забезпечення потреб учнів загальноосвітніх навчальних закладів у профорієнтаційній, допрофесійній, професійній підготовці; професійно-технічний навчальний заклад - навчальний заклад для забезпечення потреб громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті; вищий навчальний заклад I-II рівнів акредитації - навчальний заклад для задоволення потреб громадян за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста і бакалавра з одночасним завершенням здобуття повної загальної середньої освіти [8].

В Україні проводиться різнопланова робота щодо повного охоплення навчанням усіх дітей шкільного віку. В країні діє 20268 загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, в яких здобувають загальну середню освіту 4 млн. 672 тис. учнів.

Загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною) формою навчання, класи (групи) з поглибленим вивченням окремих предметів. Загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності можуть мати у своєму складі інтернати з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок власника. (Див. Додаток В)

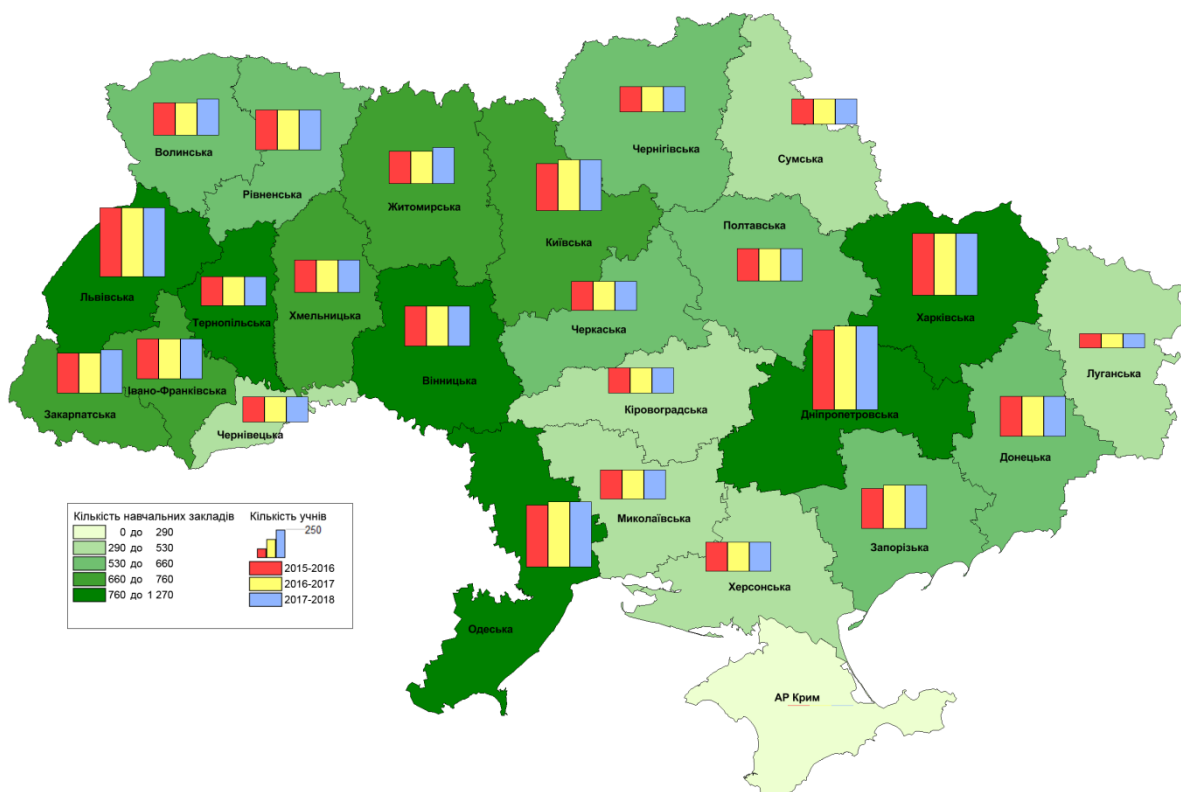

Рисунок 2.3. Заклади загальної середньої освіти України, за регіонами

Станом на 2019 рік в Україні в професійно-технічних навчальних закладах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, навчалася 244 704 осіб, з них на базі повної загальної середньої освіти - 57 817 осіб, здобували професію з отриманням повної загальної середньої освіти - 167 858, здобували професію без отримання повної загальної середньої освіти - 8 096. (Див. Додаток Г)

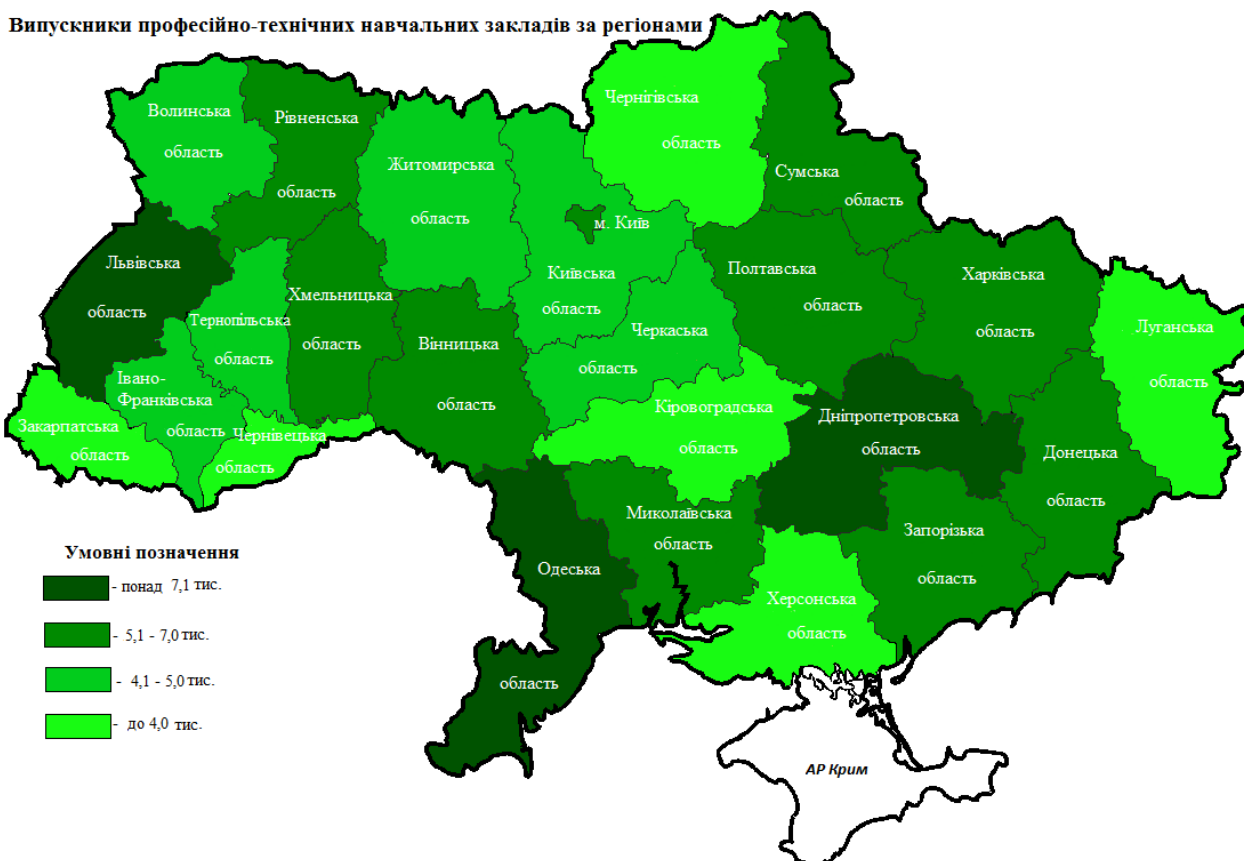

Рисунок 2.4. Випускники професійно-технічних навчальних закладів України, за регіонами (тис.)

Законом України «Про вищу освіту» встановлено, що заклади вищої освіти I—II рівнів акредитації здійснювали підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста до 2020 року. Останній прийом на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста проводився у 2019 році.

Чинний Закон України «Про вищу освіту» виділяє наступні три типи закладів вищої освіти: (Див. Додаток Г) [2].

1. Університет - багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має

розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

2. Академія, інститут - галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/геологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;
3. Коледж - галузевий заклад вищої освіти або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, за регіонами.

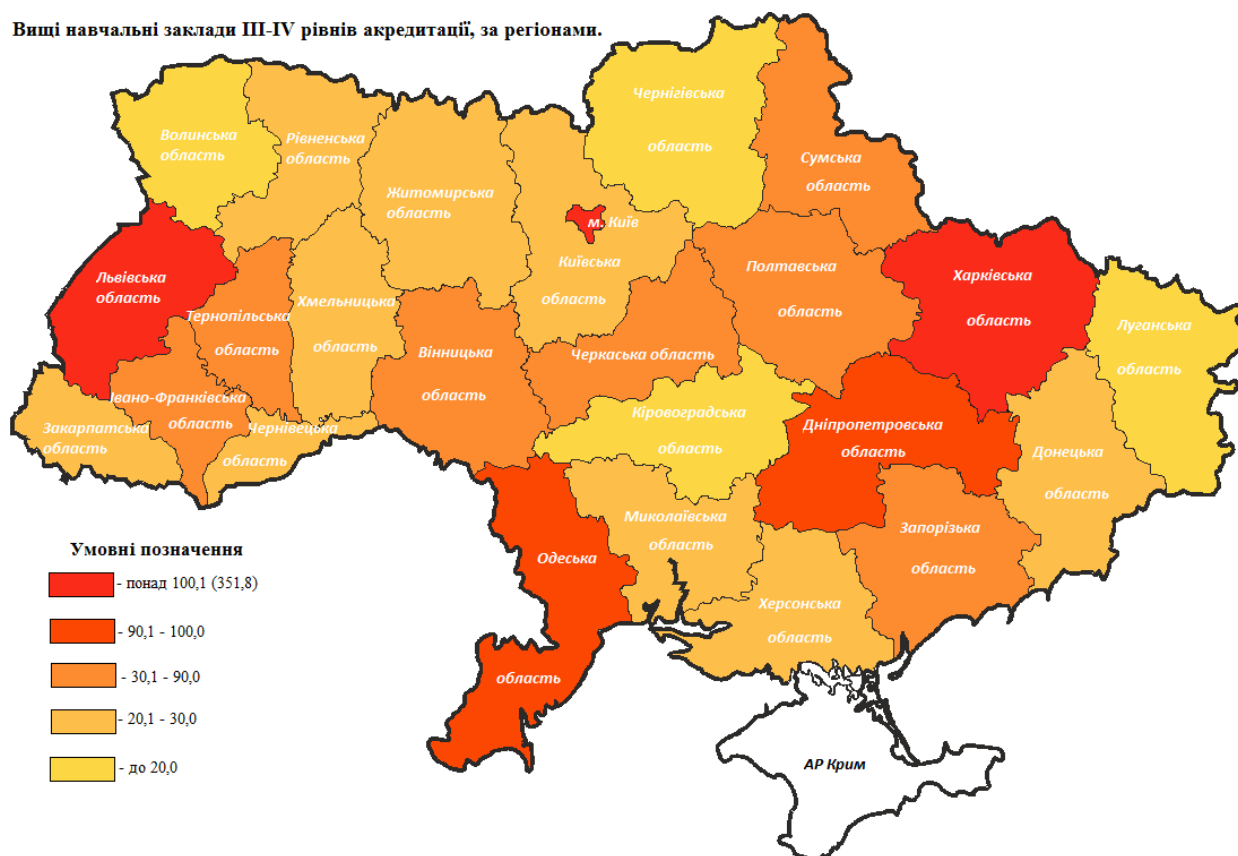

Рисунок 2.5. Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації України, за регіонами

2.2 Функціонально-компонентна структура освітнього комплексу Вижницького району

2.2.1 Дошкільна освіта та її розвиток в районі досліджень

Дошкільний навчальний заклад — навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Дошкільний навчальний заклад призначений для:

- задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти;
- забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти;

- створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;
- формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;
- сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному і фізичному розвитку дітей;
- здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю;
- є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку; додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу;
- здійснює інші повноваження відповідно до статуту дошкільного навчального закладу.

Організація освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Положення про дошкільний навчальний заклад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 № 305), нового Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234), інших нормативно-правових актів.

Зміст освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі реалізується відповідно до вимог чинних програм розвитку, виховання і навчання дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами.

Мережа дошкільних навчальних закладів у Вижницькому районі становить 13 закладів (8 дошкільних навчальних закладів та 5 НВК «ДНЗ-ЗНЗ»), які розраховані на 836 місць. ДНЗ та НВК відвідують 1000 дітей.

У дошкільних закладах та навчально-виховних комплексах функціонує 36 груп:

- у ДНЗ – 27 груп (765 дітей);
- у НВК – 9 груп (235 дітей).

На 100 місцях виховується 120 дітей: місто – 123, село – 117. Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою 5- річного віку становить – 100 %.

Кількісний та якісний склад педагогічних працівників у ДНЗ Вижницького району у 2018-2019 н.р. становив:

- 1) 8 завідувачів дошкільних навчальних закладів;
- 2) 2 заступників директорів з дошкільного виховання НВК;
- 3) 147 вихователів;
- 4) 1 вихователів-методистів;
- 5) 2 практичні психологи;
- 6) 1 інструктори з фізичного виховання;
- 7) 18 музичних керівники.

Методичне об'єднання вихователів працює над проблемою:

«Формування патріотично налаштованої особистості дитини дошкільного віку в освітніх закладах. Формування різнобічно розвиненої, духовно багатой, оптимістично та патріотично налаштованої особистості».

Протягом навчального року було проведено районні методичні об'єднання, на яких обговорювалась структура Програми, головні наукові ідеї, основні принципи. Проводилася робота над підвищенням освітньо - професійного рівня. Особлива увага зверталась на отримання теоретичних знань та впровадження їх у практику роботи вихователів ДНЗ. Педагогам надавалась можливість поділитися своїми думками, обговорити досягнення і недоліки, довести ефективність тих чи інших видів роботи. Робота методичних об'єднань сприяла росту професійної грамотності педагогів щодо впровадження Базової програми. На вирішення цих проблем була спрямована і проведена достатня кількість методичних форм роботи з різними категоріями педагогічних працівників.

Опорними закладами у районі є:

- Банилівський ЗДО;
- Берегометський ЗДО № 4;

○ Берегометський ЗДО № 3.

Пріоритетними напрямками, над якими працює районне методичне об'єднання завідувачів та заступників з дошкільної освіти НВК, вихователів дошкільних навчальних закладів залишаються:

- патріотичне виховання у контексті розвитку духовного потенціалу особистості дитини дошкільного віку;
- екологічне виховання дітей дошкільного віку;
- фізкультурно-оздоровча, рекреаційна робота, спрямована на зміцнення здоров'я та впровадження здорового способу життя;
- розвиток мовлення дітей шляхом використання інноваційних технологій, вдосконалення логопедичної роботи.

Одним з першочергових завдань відділу освіти Вижницької районної державної адміністрації є організація збалансованого харчування дітей в навчальних закладах району, адже від того, як харчуються діти, залежить стан їх здоров'я. Сучасне виховання та навчання вимагає високого розумового та фізичного навантаження й супроводжується значними енерговитратами. Здоров'я вихованців та учнів постійно продовжує погіршуватись. На це впливає не тільки екологія, але і фактори, пов'язані з якістю харчування дітей.

У 8 дошкільних навчальних закладах району виховується 765 дітей. З них: 7 дітей-інвалідів, 26 дітей, батьки, яких є учасниками АТО. Дані категорії дітей звільнені від оплати за харчування в дошкільних навчальних закладах на 100 %. 169 дітей із малозабезпечених сімей за рішеннями виконавчих комітетів сільських, селищної та міських рад звільнені від оплати за харчування на 50%. У Мигівському НВК – опорному закладі в ЗДО працює одна інклюзивна група.

2.2.2 Заклад загальної середньої освіти та особливості їх діяльності

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж

життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти [31].

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Заклад загальної середньої освіти можуть створювати навчально-виховні комплекси у складі навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації для задоволення допрофесійних і професійних запитів громадян, а також навчально-виховні об'єднання з дошкільними та позашкільними навчальними закладами для задоволення освітніх і культурно-освітніх потреб.

Перелік спеціальних закладів загальної середньої освіти (шкіл-інтернатів) визначається Міністерством освіти України за погодженням з Міністерством охорони здоров'я України. Положення про загальноосвітні навчальні заклади затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Заклад загальної середньої освіти на основі Положення про заклади загальної середньої освіти розробляє статут, який затверджується власником (для державних та комунальних закладів загальної середньої освіти - відповідним органом

управління освітою) та реєструється місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування.

На сьогодні освіта району характеризується стабільними кількісними і якісними показниками. Усі її ланки в цілому забезпечують потреби населення району в отриманні освітніх послуг.

За статистичними даними на початок 2018/2019 н.р. система освіти району налічувала 14 закладів ЗЗСО (3655 учнів) та 8 ЗДО (755 вихованців), 5 НВК (235 вихованців). Дошкільною освітою охоплено разом ЗДО та НВК -36 груп (990 вихованців). На 100 місцях у ЗДО виховується 120 дітей: місто - 123, село - 117. Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою 5- річного віку становить – 100%. Середня наповнюваність груп становить 28 дітей. Електронна черга дітей у дошкільні установи району складає 215 дітей.

Мережа ЗЗСО району становить:

- ❖ Школи I ступеня: класів – 82, в них учнів- 1638;
- ❖ Школа II ступеня: класів – 93, в них учнів – 1638;
- ❖ Школа III ступеня: класів – 25, в них учнів – 379;
- ❖ Всього по району: класів – 200, учнів – 3655.

Середня наповнюваність – 18,3 учня на клас.

Аналіз мережі освітніх закладів району за попередні роки показує, що кількість класів та учнів збільшилась. Зокрема, кількість класів на 01.01.2018 року становила 198, а на 01.09.2018 року – 200 класів, відповідно кількість учнів на 01.01.2018 року – 3607, а на 01.09.2018 року – 3655, що на 148 учнів більше. Наповнюваність класів по району становить 18,3, що на 0,6 більше за показник станом на 01.09.2018 року - 17,7.

Кількість учнів на індивідуальному навчанні в районі зменшилась. Так на 01.01.2018 року на індивідуальній формі навчання було 34 учні, а станом на 20.12.2018 року - 25 учнів, що на 9 учнів менше, відповідно кількість ставок зменшено на 3,47 ставки. Це пояснюється тим, що окремі учні переведені на

інклюзивну форму навчання. Станом на 20.12.2020 року 11 учнів району навчалися на інклюзивній формі навчання.

З метою реалізації завдань нового Державного стандарту початкової освіти відповідно до основних напрямів державної політики у галузі освіти 23 вчителів майбутніх перших класів ЗЗСО Вижницького району пройшли навчання на онлайн платформі Ed ERRA та три сесії очних курсів відповідно до програми навчання вчителів 1-х класів Нової української школи.

Станом на 2018/2019 рік рівень знань учнів 4-9 класів зменшився. Учні 4 класів склали Державну підсумкову атестацію з української мови та з математики. ДПА з української мови склали 364 учні із 365 (становить 99,7% від усієї кількості), тоді як якість знань відповідає - 77,5% що на 2,5% менше ніж на рік раніше. ДПА з математики склали 364 з 365 (99,7%). Якість знань - 70% на 5,9% ніж на рік раніше. В цілому середній бал за ДПА становив – 8,0 (на рік раніше -8,3). Закінчили початкову школу 365 учнів 4-х класів і переведені до 5 класу. Похвальним листом нагороджено 252 учні 2-4-х класів.

Також склали ДПА з української мови учні 9 класів. Якість знань яких становить 62,3%, тоді як в 2017/2018 році -70,4%. Середній бал за ДПА - 7,4 (на рік раніше -8,1) , а річний середній бал по ЗЗСО Вижницького району становить 7,3 (+0,1), а у 2017/2018 рр. -7,7 (+0,4 б.). Найкращі показники серед ЗЗСО : Слобода-Банилівський НВК (середній бал -9,5, якість-87,5%); Бережонський НВК (середній бал-8,8, якість-100%). Найнижчі показники у Лукавецькій ЗОШ І-ІІІ ст.(середній бал-6,6, якість-48,6%, а початковий рівень -13,5%).

У 11-х класах ДПА склали у формі ЗНО з 3-х предметів: української мови, математики або історії України, і один предмет за вибором учня. 11 учнів Вижницького району склали ЗНО з української мови на високому рівні (5,8%), на достатньому - 37 (19,6%), на середньому – 80 (42,3%), на початковому- 61(32,3%). Якість знань - 25,4% а торік - 30,9%, середній бал ЗНО - 5,1, а річний середній бал по ЗЗСО району - 5,1 [40].

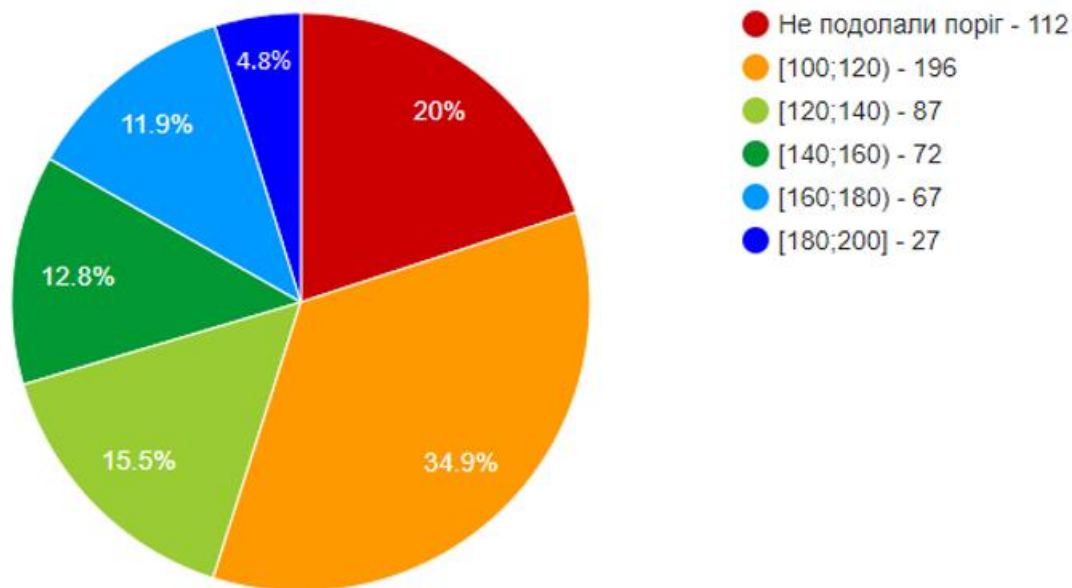

Рисунок 2.6. Результати ЗНО з української мови та літератури (у відсотках)

ЗНО з математики склали на високому рівні 2 учні (7.1%) (торік - 5 учнів або 4%); на достатньому - 4 учні(14%) (торік – 18 учнів або 15%); на середньому -19 учнів (68%) (на рік раніше – 69 учнів або 57%), на початковому – 3 учні (11%) (торік 30 учнів або 25%). Якість знань - 21,4% а того 19%). Середній бал за ДПА - 5,6(роком раніше - 4,9) , а річний середній бал по ЗЗСО району- 7,1 (роком раніше - 1,5).

ДПА з історії України у формі ЗНО склали на високому рівні 10 учнів або 5,8%)(м.н.р.- 16 учнів (5,4%)); на достатньому-32(18,7%)(40(13,4%)); на середньому - 119(69,6%)(194(65,1%)); на початковому- 10(5,8%)(48(16,1%)).

Якість знань - 24,6% (+5,8% до м.н.р.). Середній бал за ДПА - 5,8 (5,3), а річний середній бал по ЗЗСО району - 5,7(6,1) + 0,5 с.б. до м.н.р.

На основі Положення Про золоту медаль «За високі досягнення у навчанні» та срібну медаль «За досягнення у навчанні» у районі було визначено 21(30) претендент на медалі у 6(12) навчальних закладах або 2,3% (7,6%). З них: 11(26) на золоту медаль і 10(4) на срібну медаль. За результатами ДПА підтвердили свої знання 3(5) претендентів на золоту і 2 (1) претендентів на срібну медалі, а інші 2 срібних медалі отримали претенденти на золоту медаль. Медалями нагороджено 7(11) випускників або 3,7% (2,8%).

Отже, педагогічними колективами ЗЗСО була проведена певна робота по завершенню навчального року: переведено до 5 класу 365 (731) випускників школи I ступеня, нагороджено Похвальним листом 84(243) учні 4-х класів 23% (33,2 %); випущено зі шкіл II ступеня 287 (562) учні, з них одержали свідоцтва з відзнакою – 27(9,4%) (71(12,6%) (5 випускників або 1,7%, нагороджено Похвальною грамотою за особливі успіхи у вивченні окремих предметів (м.н.р-50 випускників (8,9%); закінчили школу III ступеня і одержали атестати 191(395) випускник 11-х класів, з них нагороджено медалями : золотими – 3 + срібними – 4 = 7 (3,7%) (торік - 11 (2,8%)), Похвальною грамотою за особливі успіхи у вивченні окремих предметів -30 (10,5 %). Кількість учнів у ЗЗСО району, нагороджених Похвальними листами – 482 (13,7%).

2.2.3 Професійно-технічна освіта Вижницького району

Професійна освіта (ПО) є невід’ємною складовою системи освіти України. Це комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками певної професії, розвиток їхньої компетентності та професіоналізму, виховання загальної і фахової культури.

Закон України «Про вищу освіту» визначає: Коледж – заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов’язану із здобуттям ступеня бакалавра або молодшого бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження або творчу мистецьку діяльність. Коледж також має право відповідно до ліцензії забезпечувати здобуття профільної середньої, професійної (професійно-технічної) або фахової перед вищої освіти.

Статус коледжу отримує заклад освіти (структурний підрозділ закладу освіти), в якому ліцензований обсяг підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра або молодшого бакалавра становить не менше 30 відсотків загального ліцензованого обсягу.

На території Вижницького району розташовані два коледжі: Вижницький коледж прикладного мистецтва та Вашківецький медичний коледж. Вижницький коледж прикладного мистецтва – сучасний мистецький навчальний заклад України. У коледжі навчається понад 300 студентів, за 3 спеціальностями:

- 5.02020801 Декоративно-прикладне мистецтво;
- 5.02020501 Образотворче мистецтво;
- 5.02020701 Дизайн

та 7 спеціалізаціями:

- ✓ художня обробка дерева;
- ✓ художня обробка металу;
- ✓ художнє ковальство;
- ✓ художнє ткацтво;
- ✓ художня вишивка, моделювання та конструювання одягу;
- ✓ дизайн середовища;
- ✓ образотворче мистецтво та креслення.

У зв'язку із створенням в 2004 році факультету Чернівецького національного університету студенти мають можливість продовжити навчання і протягом 3 наступних років здобути повну вищу освіту. Коледж підтримує творчі зв'язки з Львівською національною академією мистецтв, Академією образотворчого мистецтва та архітектури, Київським інститутом реклами, творчими мистецькими спілками України:

- Національною Спілкою художників;
- Національною Спілкою народних майстрів;
- Спілкою дизайнерів;
- Спілкою ковалів;
- Асоціацією ювелірів України.

Матеріально-технічна база коледжу складається з 12 навчальних корпусів, студентського гуртожитку, спортивного залу, музею декоративно-прикладного мистецтва, господарських приміщень.

Загальна площа приміщень складає 7269 кв. м. Навчальна площа становить, без господарських приміщень, 2427 кв. м. Коледж має музей декоративно-прикладного мистецтва, який знаходиться в приміщенні площею 180 кв. м і нараховує 18 тис. експонатів. В навчальних корпусах для організації навчального процесу розміщено 25 навчальних кабінетів та 23 виробничі майстерні. 12 кабінетів обладнані комп'ютерною та аудіотехнікою. В коледжі є сучасний комп'ютерний клас на 16 посадкових місць.

Коледж має один чотирьох поверховий гуртожиток житловою площею 1209 кв. м. В гуртожитку проживає від 100 до 130 студентів. Всі іногородні студенти, які бажають проживати в гуртожитку 100% забезпечуються гуртожитком. В кімнатах, де створені всі зручності для відпочинку та навчання, проживають по 2-3 студенти. Умови проживання відповідають санітарно-гігієнічним умовам, гуртожиток забезпечений у достатній кількості меблями, білизною тощо.

Крім навчальних приміщень, у коледжі знаходяться: студентська їдальня загальною площею 618 кв. м. на 80 посадкових місць, обладнана сучасними меблями та необхідним кухонним обладнанням.

Загальний книжковий фонд бібліотеки коледжу становить 20000 примірників книг. Коледж щорічно передплачує 45 періодичних видань, в тому числі 8-10 мистецького напрямку.

У даний час в коледжі працюють висококваліфіковані фахівці, в полі зору яких постійно перебувають питання удосконалення навчально-виховного процесу, фахової підготовки спеціалістів. В коледжі працює 54 педагогічних працівника. Серед них:

- заслужених працівників освіти – 1;
- магістрів – 2;
- викладачів вищої категорії – 34;
- старших викладачів – 2;
- викладачів-методистів – 19.

Серед викладачів 2 члени Національної спілки художників, 3 члени Національної спілки народних майстрів, 9 членів Спілки дизайнерів України, Лауреати міжнародних, республіканських та обласних премій та конкурсів.

Вашківецький медичний коледж. У 1946 році згідно рішення Чернівецького обласного виконавчого комітету від 23.10.1946 р. № 423 засновано «Сторожинецьке медичне училище». В 1963 році, згідно постанови виконкому Чернівецької обласної Ради від 04.02.1963 р. № 6, училище переведене в місто Вашківці і отримало назву «Вашківецьке медичне училище». 24 березня 2005 р. рішенням Чернівецької обласної ради № 19/05 Вашківецькому училищу надано статус медичного коледжу Буковинського державного медичного університету. Вашківецький медичний коледж Буковинського державного медичного університету віднесений до вищих навчальних закладів I рівня акредитації, має право готувати фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» за наступними спеціальностями:

- 5.110101 «Лікувальна справа»
- 5.110102 «Сестринська справа»

Структурними підрозділами коледжу є два відділення «Лікувальна справа», «Сестринська справа» та сім предметних циклових комісій. Кількість працюючих – 85 чоловік, з них: лікарів – 16; викладачів загальноосвітніх дисциплін – 18; бакалаврів – 3; викладачів-методистів – 12; викладачів вищої категорії – 10; викладачів II категорії – 3; викладачів I категорії – 3; спеціалістів – 9. Кількість студентів-початківців у навчальному закладі майже щороку однакова. 62% від загальної кількості наших новобранців - буковинці, а 38% - мешканці інших регіонів. Вчитися до коледжу найчастіше приїжджають з Івано-Франківської, Тернопільської, Закарпатської та Львівської областей. Окремі студенти освоювати медичні знання в нашому коледжі прибули аж з Одещини і навіть з Києва.

Вашківецький медичний коледж має три навчальні корпуси, студентський гуртожиток, бібліотеку, спортзал, спортивний майданчик, столову. Всі навчальні кабінети забезпечені необхідним обладнанням. Створені два комп'ютерні класи,

центр тестування студентів, тренажерний кабінет. Всі навчальні дисципліни мають 100% навчально-методичне забезпечення.

Зберігаючи та примножуючи кращі традиції, що склалися у навчальному закладі, колектив коледжу шукає нові форми та методи якісної підготовки медичних спеціалістів. Одним з напрямів навчально-методичної та наукової діяльності педагогічного колективу є тісна співпраця з Буковинським державним медичним університетом. Це дало можливість ефективно використовувати педагогічний потенціал, організувати підвищення кваліфікації викладачів, проводити науково-дослідні роботи, приймати участь в наукових конференціях.

При складанні ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок-М» студенти коледжу стабільно показують високі результати, що неодноразово відзначалося Головним управлінням освіти та науки МОЗ України. Виховна робота навчального закладу відзначається великою кількістю форм та методів залучення студентів до формування професійних рис медичного працівника, виховання творчої особистості і високий професіоналізм, що забезпечує конкурентоспроможність на ринку праці. Позитивну роль у виховному процесі відіграють студентський самодіяльний театр, хор та танцювальний ансамбль.

В коледжі діє студентський гурток «Милосердя», члени якого опікують самотніх людей похилого віку, інвалідів, ветеранів Великої Вітчизняної Війни. Студенти та викладачі коледжу надають постійну благодійну допомогу дітям-сиротам Вижницького будинку інтернату імені Назарія Яремчука, сирітському будинку «Ромашка» в с. Оршівці, спеціалізованому обласному будинку дитини м. Чернівці. Дирекція та колектив коледжу мають далекоглядні плани, що спрямовані на вдосконалення підготовки медичних кадрів.

2.2.4 Особливості діяльності позашкільних навчальних закладів регіону дослідження

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти України, засади якої визначено Конституцією України, законами України «Про освіту» та «Про

позашкільну освіту». Її діяльність спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їхніх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні 2021-2031 роках, вказано основні завдання освіти. Стратегічними цілями державної політики щодо розвитку освіти, визначено: «Стратегічна ціль 1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО; Стратегічна ціль 2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою; Стратегічна ціль 3. Забезпечення якості і доступності вищої освіти для різних верств населення; Стратегічна ціль 4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни; Стратегічна ціль 5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО; Стратегічна ціль 6. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; Стратегічна ціль 7. Інтеграція у європейський і світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.» [33].

У Вижницькому районі функціонує 2 будинки дитячої та юнацької творчості Вижницький районний будинок дитячої та юнацької творчості – директор Грїбович Ольга Степанівна та Вашківецький будинок дитячої та юнацької творчості – директор Танасійчук Василь Васильович, де працює 58 гуртків з охопленням 929 дітей, що становить 13% від загальної кількості дітей. (Охоплення позашкільною освітою в області становить 29% від загальної кількості дітей області). Охоплено позашкільною освітою дітей у Вижницькому БНТД - 8,63 % від загальної кількості дітей шкільного віку, Вашківецькому БДЮТ- 4,36%.

Позашкільні заклади району функціонують відповідно до установчих документів. 29.03.2012 року Головним управлінням освіти Чернівецької облдержадміністрації проведено державну атестацію Вижницького та Вашківецького будинків дитячої та юнацької творчості.

Система позашкільної освіти району - це освітня підсистема, що включає не тільки заклади позашкільної освіти, але і загальноосвітні навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час (діяльність гуртків, секцій, клубів, спортивно-оздоровчих, культурно-освітніх, науково-

пошукових об'єднань на їх базі). Мережа гурткової роботи в загальноосвітніх навчальних закладах - органічна і невід'ємна складова розвитку позашкілля в районі.

Предметні, технічні, спортивні та інші гуртки, секції та студії є позаурочними організаційними формами навчання, їх завдання - поглиблення придбаних на уроках знань, а також розвиток інтересів та здібностей дітей.

Тому в штатний розпис шкіл обов'язково вводять посаду керівника гуртка (секції, студії) у порядку, встановленому Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом Міносвіти від 06.12.2010 р. № 1205.

Зазначеним нормативним документом передбачено введення до штатного розпису шкіл посади керівника гуртка, секції, студії у всіх школах: при кількості 5–15 класів - 0,5 ставки, при кількості 16–30 класів - 1 ставка; при кількості 31 і більше класів — 1,5 ставки.

Крім того, в школах I–III ступеня на гурткову роботу військово-патріотичного та спортивного напрямку передбачається додатково 0,5 ставки посади керівника гуртка.

Фінансування гурткової роботи у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах здійснювалося у повному обсязі відповідно до запитів учнів шкіл.

Станом на 01.09.2018 року гурткової роботи в загальноосвітніх та позашкільних закладах відділу освіти Вижницької районної держадміністрації було охоплено 4062 учні (204 гуртка), що становило 57,3% від загальної кількості дітей, в т. ч. по загальноосвітніх школах функціонувало 145 гуртків з охопленням 2183 дітей, що становило 30,8% від загальної кількості дітей.

У Вижницькому районі функціонує 2 БДЮТи (Вижницький районний БДЮТ, Вашківецький БДЮТ), де працює 59 гуртків з охопленням 1587 дітей, що становить 22,4% від загальної кількості дітей. Гуртки Вижницького БДЮТ працюють за 6 напрямками, Вашківецького БДЮТ за 4 напрямками.

Художньо-естетичний напрям - 50 гуртків, у яких охоплені 864 вихованці, що становить 34,6% до загальної кількості гуртків;

- туристсько-краєзнавчий напрям - 11 гуртків (149 дітей), що становить 7,6% до загальної кількості гуртків;

- спортивний напрям - 27 гуртків (424 дитини), що становить 18,6% до загальної кількості гуртків;

- еколого-натуралістичний напрям - 12 гуртків (169 дітей), що становить 8,3% до загальної кількості гуртків;

- науково - технічним напрям - 8 гуртків (105 дітей), що становить 5,5%;

- військово-патріотичний напрям - 27 гуртків (665 дітей), що становить 18,6% до загальної кількості гуртків.

Впродовж 5 останніх років вихованці РБДЮТ є учасниками Міжнародних фестивалів «Перлина Черемошу», «Зима в Карпатах». Всі учасники займають призові місця.

Навчально-виховний процес у обох закладах будується відповідно до існуючих санітарно-гігієнічних норм. Заняття проводяться впродовж п'яти днів у тиждень, що дає можливість вихованцям відвідувати гуртки у зручний для них час.

Значно розширилась мережа гуртків в сільській місцевості. Для зручності, дирекції БДЮТ у планує роботу гуртків на базі сільських шкіл, де є відповідна матеріально-технічна база. Тож автоматично відпала проблема підвозу дітей.

У навчальних закладах систематично проводяться творчі звіти, виставки, на педагогічних радах розглядається питання результативності участі вихованців гуртків в обласних та Всеукраїнських масових заходах. Пріоритетною формою підведення підсумків навчально-виховного процесу та стимулювання подальшого інтелектуального і творчого зростання всіх учасників навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах є організація і проведення масових заходів з вихованцями.

Організаційно-масова діяльність позашкільних закладів спрямована на пропаганду знань, умінь та навичок серед школярів та молоді з урахуванням їх

здібностей, інтересів, надає можливість реалізувати себе в різних сферах творчої діяльності.

Проте, відповідно до п.24 постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 року № 443 «Положення про позашкільний заклад», випускникам позашкільних навчальних закладів, не здійснюється видача відповідних документів про позашкільну освіту.

Важливу роль у вихованні підростаючого покоління відіграє позашкільна освіта, яка на сьогодні є чи не єдиною формою, де дитина може реалізуватися в творчості.

Вижниччина – має всі передумови для розвитку якісної позашкільної освіти, зокрема, шляхом розвитку мережі гуртків, які діють у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

Для раціонального використання бюджетних коштів, з метою забезпечення надання якісних освітніх послуг підростаючому поколінню, відділом освіти вивчається питання щодо ефективності функціонування 2-х будинків дитячої та юнацької творчості в системі освіти.

Відділ освіти вивчає питання виконання п.24 «Постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 року № 443 «Положення про позашкільний заклад» { Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ: N 616 (616-2005-п) від 21.07.2005 N 993 (993-2008-п) від 05.11.2008 N 769 (769-2010-п) від 27.08.2010 N 568 (568-2018-п) від 11.07.2018 }» щодо отримання ліцензій позашкільними закладами, що дасть право видавати відповідні документи про позашкільну освіту. Позашкільні навчальні заклади тісно співпрацюють із закладами культури. У районі функціонують 5 шкіл естетичного виховання дітей, з них: Вижицька, Вашківецька, Берегометська, Іспаська школи мистецтв та Вижицька художня школа, при яких функціонує 6 філій: Вижицької школи мистецтв функціонує філія в с. Мілієве, музичний клас в с. Черногузи; Вижицької художньої школи - філія в с. Банилів та в с. Черногузи; Вашківецької школи мистецтв - філія у с. Банилів; Берегометської школи мистецтв - класи в с. Долішній Шепіт, с. Лукавці та с. Мигове.

Гарною перспективою у розвитку позашкільної освіти є відкриття на базі Вижницької школи-інтернат імені Назарія Яремчука Буковинського центру мистецтв.

2.3 Характеристика функціонально-компонентної структури освітнього комплексу Чернівецької області.

2.3.1 Заклади дошкільної освіти

Дошкільний навчальний заклад — заклад освіти дітей від двох місяців до шести (семи) років, який здійснює догляд, оздоровлення, виховання і навчання дітей. Завдання дошкільного навчального закладу передбачає реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію, готовність продовжувати освіту. Закон України передбачає такі типи дошкільних навчальних закладів:

- Дитячі ясла — для дітей віком від двох місяців до трьох років.
- Дитячі садки — від трьох до шести (семи) років.
- Дитячі ясла-садки — для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років.
- Дошкільні навчальні заклади сімейного типу. У них виховують дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, які перебувають у родинних стосунках.
- Дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) комбінованого типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років. У них функціонують групи загального розвитку, компенсуючого типу, сімейні, прогулянкові, з метою здійснення дошкільної освіти з урахуванням стану здоров'я, розумового, фізичного і психічного розвитку дітей.
- Дошкільні навчальні заклади (дитячі будинки) інтернатного типу. Вони забезпечують розвиток, виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського спілкування, дітей дошкільного і шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках і утримуються за рахунок держави.

- Спеціальні та санаторні дошкільні навчальні заклади компенсуючого типу для дітей віком від двох до семи (восьми) років. Призначені для виховання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування й реабілітації.

- Центри розвитку дитини. Забезпечують фізичний, розумовий, психологічний розвиток і його корекцію, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома.

- Будинки дитини. Створені для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від народження до трьох років.

- Дитячі будинки сімейного типу. У них виховують дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського спілкування, віком від двох до вісімнадцяти років.

Згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» систему дошкільної освіти утворюють дошкільні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; наукові й методичні установи; органи управління освітою; освіта і виховання в сім'ї.

Дошкільний навчальний заклад може належати до складу навчально-виховних комплексів: «дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад — дошкільний навчальний заклад» — або до складу об'єднання з іншими навчальними закладами. Дошкільні групи можуть бути створені при загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, санаторних школах. За формою власності дошкільні навчальні заклади можуть бути державними, комунальними, приватними.

Кожен дошкільний заклад має статут, розроблений на основі керівних документів, затверджений засновником і радою дошкільного закладу та зареєстрований місцевими органами влади. Його завданнями є реалізація державної політики у сфері освіти; забезпечення фізичного і психічного здоров'я дітей відповідно до Базового компонента дошкільної освіти; розвиток їхніх творчих здібностей та інтересів; формування необхідних для навчання в школі умінь і навичок; допомога в корекції недоліків розвитку дитини.

Дошкільні заклади працюють переважно 9-12 годин. З метою короткочасного перебування дітей у зв'язку з потребами батьків організують прогулянкові групи. В окремих дошкільних закладах діти перебувають цілодобово. На дошкільний навчальний заклад покладено виконання таких завдань:

- забезпечення відповідності рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти;
- створення сприятливих умов розвитку, виховання та навчання дітей (режим роботи, умови фізичного розвитку і зміцнення здоров'я повинні відповідати санітарно-гігієнічним вимогам);
- формування у дітей гігієнічних навичок та основ здорового способу життя, привчання їх до безпечної поведінки;
- сприяння збереженню і зміцненню здоров'я, розумового, психологічного і фізичного розвитку дітей;
- здійснення соціально-педагогічного патронату, взаємодії із сім'єю, поширення психолого-педагогічних знань.

Для виконання цих завдань дошкільний заклад повинен забезпечити догляд, розвиток, виховання і навчання дітей. Догляд полягає у створенні в дитячому садку умов для охорони життя і здоров'я, дотриманні встановленого дошкільним закладом режиму, здійсненні санітарно-гігієнічних і оздоровчих процедур, організації харчування, побуту та ін. Розвиток - забезпечення умов для формування особистості дитини відповідно до її задатків, нахилів, індивідуальних психічних і фізичних особливостей, культурних потреб.

Суттю виховання є забезпечення умов для формування у дітей загальнолюдських ідеалів та національних цінностей, моральних засад ставлення до навколишнього світу, людей, життя, до себе. Навчання здійснюється завдяки створенню умов для спеціально організованих педагогічних форм роботи з дітьми, різних видів їхньої самостійної діяльності щодо інтелектуального та особистісного розвитку. Дошкільні заклади, керуючись у своїй діяльності законодавчими актами у сфері освіти, науковими методиками, покликані забезпечити дитині захист її прав на охорону здоров'я, освіту, без чого неможливе щасливе дитинство.

За останні 5 років кількість закладів дошкільної освіти досить таки коливалась. Так, в 2015 та в 2016 роки кількість ЗДО була однаковою і становила 379, тоді як в 2017 році їх кількість змінилась і становило 381 заклад, а в 2018 році кількість закладів зменшилась і становила 378 заклад. В 2019 кількість ЗДО становило так як і в 2017 році - 381 заклад. Також хочу зазначити що в 2015 році найбільше закладів ЗДО було в Новоселецькому та Сторожинецькому районах, а найменше – в Путильському районі, там їх кількість становить 17. Тоді коли в 2018 році їх кількість змінилась але місця не змінились, так найвищий в рейтингу – у Сторожинецький район (38), а найнижчі в рейтингу Путильському районі(16)

Рисунок 2.6. Кількість ЗДО в Чернівецькій області в період з 2014 по 2018 рр.

Кількість дітей в цих закладах за останні роки зростає, от в 2015 році діточок в ЗДО Чернівецької області було 32183, а в наступні два роки їх кількість збільшилась до 32612 і 33334 осіб відповідно. Тоді як в 2018 році чисельність дітей зменшилась аж до 32775 осіб і збільшилась в 2019 році до 33107 осіб. За 5 років кількість місць в ЗДО значно не змінилась, так в розрахунку на 100 місць припадає 120-126 дітей.

Рисунок 2.7. Заклади дошкільної освіти Чернівецької області

На 2019 рік у Чернівецькій області послуги з дошкільної освіти надавали 381 заклад, із них 244 ЗДО та 137 дошкільних підрозділів у складі навчально-виховних комплексів, а також 5 філій при НВК, які відвідували понад 33 тис. дітей. Дошкільними закладами охоплено 87% дітей віком від 3 до 6 років. Відсоток охоплення дошкільною освітою становить 91%. У 2018 році відповідно до перспективного плану заходів, додатково було створено 663 місць за рахунок відкриття 32 груп у ЗДО Новоселицького, Сторожинецького, Вижницького, Глибоцького, Кіцманського, Хотинського, Сокирянського районів та м. Чернівці. Разом з тим, завершуються ремонтні роботи щодо відкриття нових закладів дошкільної освіти на 300 додаткових місць (м. Чернівці, с. Карапчів). Діти 5-річного віку стовідсотково охоплені обов'язковою дошкільною освітою. У середньому по області на 100 місцях виховуються 123 дітей. На черзі для влаштування до закладів дошкільної освіти перебуває понад 2 тис. малюків. Сьогодні у 100 населених пунктах області відсутні дошкільні заклади[41, 17].

Отже за 5 років кількість закладів збільшилась а також і кількість дітей в них але незмінним залишилась кількість місць в цих закладах, тому на 100 місць припадає в середньому 123 дитині.

2.3.2 Заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО)

Заклад загальної середньої освіти (надалі ЗЗСО) - це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти. Вони провадять освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти, за умов наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку. Заклад загальної середньої освіти діє на підставі статуту, який затверджується засновником або уповноваженим ним органом. ЗЗСО незалежно від підпорядкування, типів і форми власності можуть мати у своєму складі структурні підрозділи, у тому числі філії, інтернати з частковим або повним утриманням здобувачів освіти, у тому числі за рахунок засновника.

Заклад загальної середньої освіти може входити до складу освітнього округу, а також мати статус опорного. Положення про освітній округ та опорний заклад загальної середньої освіти затверджується Кабінетом Міністрів України. Здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

- початкова школа - заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту. Станом на 03.04.20 в області налічувалось 17 таких шкіл;
- гімназія - заклад середньої освіти II ступеня, що забезпечує базову середню освіту, також в області їх налічувалось 25 закладів;
- ліцей - заклад середньої освіти III ступеня, що забезпечує профільну середню освіту, у 2020 році нараховувалось 19 закладів [Див. Додаток Д].

Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи іншого закладу освіти (зокрема закладу загальної середньої освіти I-II, II-III чи I-III ступенів). Ліцеї функціонують, як правило, як самостійні юридичні особи.

Здобуття повної загальної середньої освіти забезпечують також такі заклади освіти:

- спеціальна школа - заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку;
- школа соціальної реабілітації - заклад загальної середньої освіти для дітей, які відповідно до рішення суду потребують особливих умов виховання;
- навчально-реабілітаційний центр - заклад загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку.

Зазначені заклади освіти можуть функціонувати на одному і на декількох рівнях загальної середньої освіти. Положення про зазначені заклади освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України. У системі спеціалізованої освіти здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

- спеціалізована мистецька школа (школа-інтернат) - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів мистецького профілю;
- школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);
- професійний коледж (коледж) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);
- професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування - заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти;
- військовий (військово-морський) ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступенів військового профілю для дітей з 13 років;
- науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступеня наукового профілю.

Положення про заклади спеціалізованої освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Протягом п'яти останніх років кількість закладів загальної середньої освіти зменшилась з 432(2015/16 навчальний рік) до 406(2018/19 н.р.), а кількість учнів в них навпаки збільшилась, так в 2015/16 н.р. в навчальних закладах навчалось 97,6 тис. учнів, з них 97,4 в денних закладах та 0,2 у вечірніх, а в 2018/19 н.р. – 103,2 тис. учнів, які навчались у денних закладах. Хочу зазначити, що найменша кількість закладів ЗЗСО знаходиться в Путильському районі (21 заклад) це обгрунтовується тим, що цей район розташований на більш недоступній території (гори). А от найбільша кількість закладів розташована в Сторожинецькому (46) та Глибоцькому(40) районах. Найбільша кількість дітей навчається в Сторожинецькому (13,2 тисячі осіб), а найменша їхня кількість в Кельменецькому районі [Див. Додаток Е].

Мережа ЗЗСО Чернівецької області у 2018/2019 н.р. становила 406 загальноосвітніх навчальних закладів, в яких навчалось 103184 учнів, що на 604 більше ніж у 2017/2018 н.р. На початку навчального року в трьох приватних закладах загальної середньої освіти навчалось 500 учнів. Із загальної чисельності ЗЗСО в області функціонує 37 закладів нового типу – 23 гімназії та 14 ліцеїв, 9278 учнів. Навчальний колектив ж за останні роки майже не змінився і в 2015/16 н. р. нараховував 12,3 тис. вчителів а в 2018/19 н. р. – 12,0 тис. вчителів.

З метою оптимізації малочисельних ЗЗСО з 1 вересня 2017 року призупинено роботу Лунківської, Табунівської ЗОШ I ступеня Герцаївського та Білопотіцької ЗОШ I ступеня Путильського районів. Організовано підвезення дітей до найближчих навчальних закладів. Крім того, в Глибоцькому районі оптимізовано мережу класів (Луковицька та Сучевенська ЗОШ); у Заставнівському районі Самушинський НВК I-II ст. реорганізовано у НВК I ст.; у Борівецькому НВК I-III ст. та Шишківському ЗЗСО I-III ст. Кіцманського району припинено набір до 10 класів; у Лукачанському НВК Кельменецького району тимчасово припинено набір

учнів у 5-9 класи, у Комарівському НВК I-III ст. – до 10 класу, у Кельменецькому ліцеї проведено об'єднання трьох десятих класів у два.

У 2015 році в Чернівецькій області у 6-ти районах (Глибоцькому, Новоселицькому, Путильському, Сокирянському, Сторожинецькому, Хотинському) утворено 10 об'єднаних територіальних громад: Глибоцьку, Волоцьку, Мамалигівську, Усть-Путильську, Сокирянську, Вашковецьку, Великокучурівську, Клішковецьку, Недобоївську, Рукшинську. До складу 10 ОТГ увійшло 57 закладів освіти. А до кінця 2019 року більша половина населення об'єднались в ОТГ, так в 2019 році кількість об'єднаних територіальних громад збільшилась і становить 39 ОТГ.

Опорні школи – фундамент освітньої реформи. Це потужний заклад, який забезпечений необхідною та сучасною матеріально-технічною базою з облаштуванням нового освітнього простору. У таких закладах учень має можливість не тільки здобувати загальну середню освіту, а й розвиватись як особистість, відкриваючи нові перспективи.

Нещодавно дійшли згоди щодо створення опорної школи для Рукшинської ОТГ у Рукшині. Рукшинська загальноосвітня школа I-III ступенів – це новий освітній простір, де є відповідна матеріально-технічна база для навчання та всебічного розвитку школярів. Нині вже ухвалено рішення щодо двох шкіл - Ставчанської ЗОШ I-III ступенів і Новоселицької ЗОШ № 3.

У період реформування закладів загальної середньої освіти пріоритетом стають опорні школи. Як повідомили у Департаменті освіти і науки Чернівецької ОДА, наразі ухвалено рішення про створення 10 нових опорних закладів освіти у 2021 році. До прикладу, за попередні три роки таких шкіл у області з'явилося 15.

У період 2016-2019 років в області створили 15 таких шкіл та 23 їхніх філії. 2020 року – 12 закладів із 18 відділеннями. Потреба збільшення кількості опорних шкіл, пов'язана із реформою децентралізації. Вони покликані покращити якість навчання у сільській місцевості.

2.3.3 Позашкільні навчальні заклади

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти. Державні заклади позашкільної освіти утворюються центральними органами виконавчої влади та фінансуються за кошти державного бюджету. Інші заклади позашкільної освіти утворюються органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, у тому числі релігійними організаціями, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, іншими юридичними і фізичними особами, за наявності необхідної матеріально-технічної та науково-методичної бази, педагогічних та інших працівників.

Позашкільна освіта Чернівецької області посіла вагоме місце в системі безперервної освіти і стала її невід'ємною й унікальною ланкою. Значення позашкільної роботи у розвитку особистості посилюється тим, що вона сприяє вихованню не лише духовності й моральності, задоволенню різнобічних інтересів, а й стимулює творчий розвиток, виховує позитивне ставлення до національних та загальнолюдських культурних цінностей.

У Чернівецькій області функціонує 34 заклади позашкільної освіти, з них 8 – обласного, 8 – міського та 18 – районного підпорядкування, якими охоплено 27,7 тис. учнів; у 17 дитячо-юнацьких спортивних школах – 14,2 тис. учнів.

У закладах загальної середньої освіти гуртковою роботою охоплено 33702 дітей у 2098 гуртках (33,7 % від загальної кількості учнів). Гурткова робота здійснюється за напрямками: науково-технічний – 1993 учні, що становить 2% (2018 - 2482; 2,5%); еколого-натуралістичний – 2286; 2,3% (2018 - 2228; 2,3%);

туристично-краєзнавчий – 2420; 2,4% (2018 - 2239; 2,3%); фізкультурно-спортивний – 6799; 6,8% (2018 - 6633; 6,7%); художньо-естетичний – 12777; 12,8% (2018 - 12523; 12,7%); інші напрями – 7427; 7,4% (2018 - 7785; 7,9%).

У системі освіти не закрито жодного позашкільного навчального закладу. На належному рівні здійснювали діяльність 6 ПНЗ обласного підпорядкування: Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини», Обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, Обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді, Чернівецька обласна дитячо-юнацька спортивна школа, Буковинська Мала академія наук учнівської молоді, на базі яких діяли 227 гуртків та 84 групи.

Варто виокремити досягнення системи позашкільної освіти у роботі з дітьми-інвалідами. Так, з метою залучення до навчання в гуртках дітей з особливими потребами і, як наслідок, сприяння їх соціалізації в цілому, ЧОЦНТТУМ організовано роботу гуртків на базі інтернатних закладів: гурток «Умілі руки» на базі спеціальної ЗОШ №3 м. Чернівці (15 вихованців); гуртки «Юний конструктор» та «Моделювання іграшок та сувенірів» на базі спеціальної загальноосвітньої школи №2 (45 вихованців); фотогурток на базі обласного навчально-реабілітаційного центру №1 (15 вихованців). Продовжили навчання в гуртку-студії «Надія» діти з діагнозом ДЦП та аутизм (5 вихованців) [30].

Система закладів позашкільної освіти принесла області ряд вагомих здобутків та перемог. Серед найвагоміших досягнень:

ЧОЦЕВ «Юність Буковини» – є перемоги (I місце) народного художнього колективу «Арабеск»: на XXV фестивалі естрадно-спортивного танцю «Фест-2015», м. Івано-Франківськ, I Міжнародному фестивалі-конкурсі талантів «Україна – це ми», м. Київ.

Обласний центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді – I місце у 2-му етапі Кубку України з боулдерінгу серед молоді, у Чемпіонаті України серед молоді з боулдерінгу; II місце у III Всеукраїнському етапі дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді за результатами діяльності у 2017 році став переможцем Всеукраїнського відкритого рейтингу якості позашкільної освіти «Золота когорта позашкільників», отримав диплом Національного еколого-натуралістичного центру України як заклад-новатор. На виставці-презентації педагогічних ідей та технологій «Сучасна позашкільна освіта – 2015» закладу надано почесне звання «Лідер сучасної позашкільної освіти». Міжнародний благодійний Фонд «Україна 3000» визнав Центр дипломантом VIII Всеукраїнського конкурсу благодійних проєктів «Добро починається з тебе».

Обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді – збірна команда картингу та трасового автомоделювання Чернівецької області виборола I-е командне місце у чемпіонаті України з автомоделного спорту. Вихованці гуртка «Юний конструктор» вибороли I місце на Всеукраїнській виставці-конкурсі науково-технічної творчості учнівської молоді «Наш пошук і творчість – тобі, Україно!».

Чернівецька обласна ДЮСШ пишається успіхами: відділення вільної боротьби (Одинак Сергій – I місце на чемпіонаті України серед чоловіків та жінок до 23 років, м. Бровари; Храб Михайло – I місце на чемпіонаті України серед юнаків та дівчат, м. Бровари); відділення волейболу (Федоряк Альона – I місце на чемпіонаті України дитячої ліги, м. Біла Церква); відділення панкратіону (Щепановський Андрій – I місце на чемпіонаті України серед юніорів 1996-1997 р.н., м. Біла Церква; I місце на Кубку України з панкратіону серед чоловіків, м. Бровари; I місце на чемпіонаті України зі змішаних єдиноборств, м. Чернігів; I місце на чемпіонаті України з панкратіону серед чоловіків та жінок, м. Київ; Сорокін Максим – I м. на чемпіонаті України серед юніорів 1996-1997 р.н., м. Біла Церква); відділення карате (Васкан Ірина – I місце, категорія ката до 12 років, на Кубку України по SKIF, м. Київ. Мамчин Максим – I місце, куміте 10-11 років, на Кубку України по SKIF, м. Київ).

Буковинська Мала академія наук учнівської молоді – 50 слухачів БМАНУМ стали учасниками зустрічі зі слухачами Дніпропетровського відділення Малої академії наук України у рамках акції «Схід і Захід разом!».

2.3.4 Професійно-технічна освіта

Метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя. Професійно-технічна освіта здобувається на основі базової або повної загальної середньої освіти. Здобуття професійно-технічної освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти можуть також здійснювати підготовку фахівців за окремими професіями без забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти.

Рівнями професійно-технічної освіти є:

- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти.

На першому (початковому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають другому рівню Національної рамки кваліфікацій. На другому (базовому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають третьому рівню Національної рамки кваліфікацій. На третьому (вищому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають четвертому рівню Національної рамки кваліфікацій. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають право здійснювати за відповідними стандартами підготовку фахівців, компетентності яких відповідають п'ятому рівню

Національної рамки кваліфікацій. Ліцензування такої освітньої діяльності та акредитація відповідних освітніх програм здійснюються в загальному порядку.

Особа, яка здобула професійну (професійно-технічну) освіту відповідного рівня, може продовжити навчання на наступних рівнях освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки - у випадках та порядку, визначених законодавством. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти здійснюють підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації осіб за кошти державного або місцевих бюджетів, а також за угодами з підприємствами, установами, організаціями, окремими фізичними або юридичними особами.

В Чернівецькій області функціонує 16 ПТНЗ різних типів, з них вісім - заклади нового типу (вищі професійні училища), сім ліцеїв, Буковинський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів, при установі виконання покарань та два професійно-технічні училища. Підготовка кваліфікованих робітників у Чернівецькій області здійснювалася з 79 професій (75% інтегровані) за державними стандартами. У ПТНЗ області щорічно навчається понад 7,5 тис. осіб.

За галузевим спрямуванням ПТНЗ області здійснюють підготовку кваліфікованих робітників: 2 - для будівництва; 6 - для промисловості; 5 - для агропромислового профілю; 3 - для сфери обслуговування; 2 - для транспорту.

Для впровадження інформаційно-комунікативних технологій професійної підготовки у ПТНЗ функціонує 31 комп'ютерний клас. Комп'ютерні класи оснащені 717 персональними комп'ютерами (один комп'ютер для 7 учнів). Продовжується процес створення електронних бібліотек. Усі ПТНЗ підключені до мережі інтернет, мають власні веб-сайти.

З 2015 році здійснено ліцензування та набір на навчання з 7-ми нових професій («Майстер з комплексного обслуговування будівель та споруд», «Утеплювач приміщень та споруд», «Майстер з ремонту та обслуговування електронного обладнання автомобілів», «Слюсар з ремонту наливної арматури», «Машиніст бульдозерів»).

Підготовка кваліфікованих робітників здійснювалася у тісному поєднанні професійно-теоретичної діяльності з професійно-практичною, що супроводжувалося виготовленням корисної продукції та наданням платних послуг населенню відповідно до вимог чинного законодавства. За 2018 рік ПТНЗ надали платних послуг та реалізували готову продукцію на суму 8811,9 тис грн.

З метою професійної орієнтації молоді 21 травня кожного року проводиться творчий звіт ПТНЗ області, під час якого відбувся ярмарок професій, працювало «містечко майстрів», де кращі учні, переможці обласних конкурсів «Кращий за професією» демонстрували професійні навички. Навчальні заклади представили близько 500 виробів та експонатів, виготовлених учнями й педагогами на заняттях гуртків технічної творчості та декоративно-ужиткового мистецтва.

У ПТНЗ області налагоджено міжнародну співпрацю. Чернівецький професійний ліцей залізничного транспорту уклав угоду про співпрацю з Мінським державним професійно-технічним коледжем залізничного транспорту (Республіка Білорусь). З метою вивчення досвіду професійної підготовки кваліфікованих робітників у навчальних закладах, проведення позаурочних заходів та спортивних змагань укладено угоди у межах асоціацій професійно-технічних навчальних закладів залізничного профілю із Словаччиною та Польщею. У Вищому професійному училищі № 24 м.Заставни відбулося двостороннє знайомство з технічним ліцеєм ім. Лацку Воде (Румунія), підготовлено та погоджено текст угоди про співпрацю. У рамках трьохсторонніх угод між Україною, Молдовою та Румунією з транскордонного співробітництва за проектом Євросоюзу Глибоцьким професійним ліцеєм підписано угоду про співпрацю з сільськогосподарською школою м. Дорохой (Румунія).

У ПТНЗ наявна належна навчально-матеріальна база, яка спроможна забезпечити виконання вимог Державних стандартів професійно-технічної освіти. Навчально-виробничі полігони створено на базі Вищого професійного училища №24 м. Заставна (з підготовки слюсарів з ремонту автомобілів: модернізована слюсарна майстерня, встановлені токарні верстати, створений цех діагностики та

ремонті автотранспортних засобів); Глибоцького професійного ліцею (полігон агропромислового господарства).

Виробничі майданчики організовано на базі Чернівецького професійного ліцею сфери послуг (з надання поліграфічних послуг); професійно-технічного училища №8 м. Чернівців (навчально-виробничий майданчик готельно-ресторанного господарства з професій «Кухар», «Офіціант», «Агент з організації туризму», «Покоївка», «Адміністратор», «Кравець» щодо розроблення моделей та пошиття постільної білизни, одягу для офіціантів, покоївок, адміністраторів тощо).

Сьогодні на території Чернівецької області знаходиться 16 ПТНЗ, за останній період в 5 років їх кількість не змінилась, а от кількість студентів в їх стінах з роками зменшилась і становила 6,0 тисяч осіб в 2019 році, тоді як в 2015 році їх кількість становила 6,9 тисяч осіб.

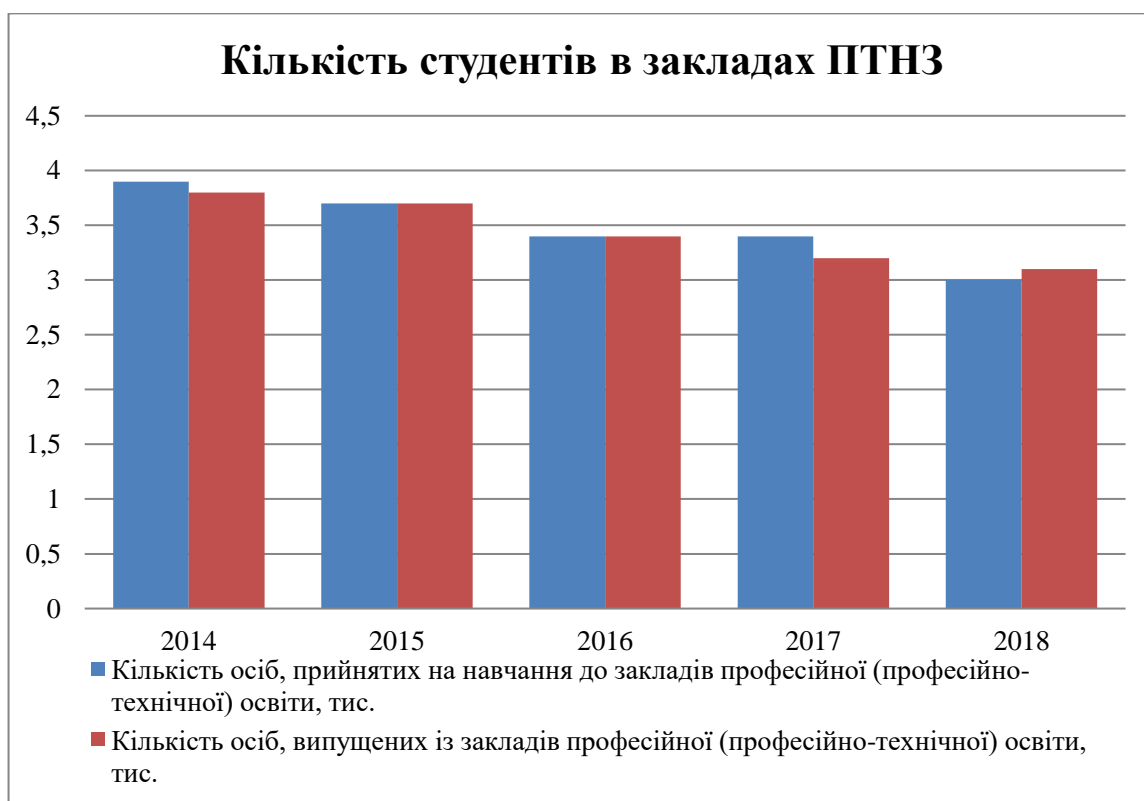

Рисунок 2.8. Кількість студентів в закладах ПТНЗ

2.3.5 Вища освіта

Вища освіта - всі види курсів навчання чи циклів курсів навчання, професійної підготовки або підготовки до наукових досліджень після середньоосвітнього рівня, які визнані відповідними органами Сторони як такими, що належать до її системи вищої освіти. В законі України про вищу освіту записано, що вища освіта – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні було визначено поняття про вищу освіту. Вища освіта — рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається із законів України «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», цього Закону та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку. Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на конкурсній основі, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за рахунок коштів державного або місцевого бюджету, а також в інших випадках, передбачених законодавством.

Також законодавством встановлено такі освітньо-кваліфікаційні рівні: кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Кваліфікований робітник — освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на базі загальної середньої освіти здобув кваліфікаційний розряд, що визначає ступінь його кваліфікації відповідно до тарифно-кваліфікаційного довідника.

Бакалавр — освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі повної загальної середньої освіти має поглиблену загальнокультурну підготовку, фундаментальні та професійно орієнтовані уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для відповідних посад.

Магістр — освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування для виконання проблемних професійних завдань у певній галузі.

Законом України «Про освіту» визначено наукові ступені:

- Кандидат наук (доктор філософії з 2020 р.)- перший науковий ступінь, що присвоюють особам із вищою освітою, які склали кандидатські іспити і захистили кандидатську дисертацію. Ступінь кандидата наук (доктора філософії) присвоюють спеціалізовані вчені ради вищих навчальних закладів або науково-дослідних установ.
- Доктор наук - науковий ступінь, який присвоюють особам, що захистили докторську дисертацію й мали до того, як правило, вчений ступінь кандидата наук (в Україні) або магістра.

Законом України «Про освіту» передбачено наукові звання:

- Старший науковий співробітник - вчене звання і штатна посада в науково-дослідних установах. Це звання присвоюється докторам і кандидатам наук, які мають друковані праці або винаходи і обіймають відповідні посади.

- Доцент - вчене звання для викладачів вищих навчальних закладів, яке присвоюється особам, що мають, як правило, науковий ступінь кандидата наук, друковані наукові праці або винаходи, є обраними на посаду.
- Професор - вчене звання, яке присвоюється найбільш кваліфікованим викладачам вищих навчальних закладів і науковим співробітникам науково-дослідних установ. Його можуть мати особи, які мають учений ступінь доктора наук, в окремих випадках - висококваліфіковані спеціалісти, які не здобули вченого ступеня, але мають заслуги в галузі науки, техніки, багато років працюють на педагогічній ниві, а також є авторами друкованих праць і навчально-методичних посібників.
- Академік - в Україні академічне звання, яке мають дійсні члени Національної академії наук України і низки галузевих академій. Академіків обирають Загальні збори певної академії з числа вчених, які мають видатні наукові праці. Існують також звання «почесний академік» і «іноземний член»[1].

Складовою освітньої програми вищої освіти також є асистентура-стажування – це перший етап третього освітнього рівня вищої освіти для здобуття ступеню доктора, надає кваліфікацію викладача закладу вищої освіти спрямування III – IV рівня акредитації, яке проводиться в університетах та академіях на основі ступеня магістра і є основною формою підготовки мистецьких виконавських кадрів вищої кваліфікації.

Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань. Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти. Рівні, ступені вищої освіти, порядок, умови, форми та особливості її здобуття визначаються спеціальним законом. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти (для закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування - мистецька діяльність) є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності.

Станом на січень 2020 року в області налічувалось 16 закладів вищої освіти, з них 4 університети, 2 приватні філії, 2 інститути, 1 технікум та 18 коледжів. На 2020 рік серед всіх студентів ВНЗ налічувалось 227 – осіб з інвалідністю та 35 осіб діти-сироти і діти позбавлені батьківського піклування (віком до 18 років), для яких були виділені кошти на навчання і державою надана змога отримувати пільги в навчанні.

У 2019 році було закладами вищої освіти підготовлено 3814 магістрів, 624 спеціалісти, 1747 бакалаврів та 2588 молодших спеціалістів. На початок 2018/19 навчального року в закладах вищої освіти працювало 2752 штатних педагогічних та науково-педагогічних працівники, з них 264 доктори та 1294 кандидати наук, 188 професорів та 730 доцентів.

У закладах вищої освіти всіх рівнів акредитації на початок 18/19 навчального року навчалось 1560 студентів з числа іноземних громадян, з них 1269(81,3%) з Індії, 66 (4,2%) – Йорданії, 76 (4,9%) – Гани, 10 (0,6%) – Нігерії, 9 (0,6%) – Молдови, 6 (0,4%) – Російської Федерації, 69 (4,4%) – Єгипту, 6 (0,4%) – Лівії, 49 (3,2%) – з інших країн.

За останні п'ять років кількість закладів вищої освіти не змінилось, так в Чернівецькій області в період з 2015 року по 2020 рік становила:

- 13 коледжів, технікумів, училищ з кількістю студентів біля 8,5 тисяч осіб;
- 3 університети, академії, інститути, з кількістю студентів біля 22 тисяч осіб.

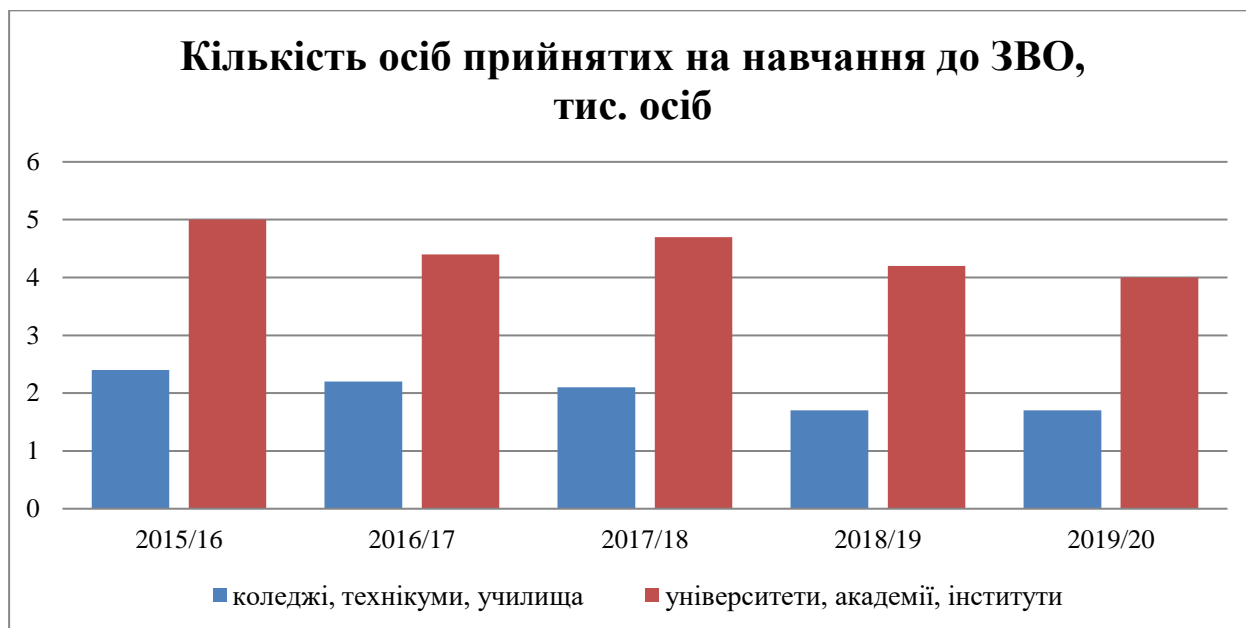

Рисунок 2.9. Кількість осіб прийнятих на навчання до ЗВО (тис. осіб)

За цей же період часу кількість аспірантів зменшувалась, так в 2015 році їх кількість становила 268 осіб, а в 2018 році – 207 осіб, і лише в 2019 році їх кількість трішки зросла і становила 244 особи. Так само можна і судити про докторів наук, яких з роками стає все менше і менше, так в 2015 році їх було 29, а в 2019 – 10 осіб.

2.3.6 Інклюзивне навчання в Чернівецькій області та їхні ресурсні центри.

Інклюзивна освіта – це не просто приход дитини з особливими освітніми потребами до звичайної школи. Йдеться про створення в спільному просторі особливого підходу до навчання такої дитини, який передбачає додаткові елементи навчального процесу – індивідуальний план розвитку такої дитини, спеціально облаштоване місце і належні умови для неї.

ЮНЕСКО визначає інклюзивне навчання як «процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі». Тобто це такий спосіб отримання освіти, коли учні або студенти з

особливими освітніми потребами навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання, – і це є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанню.

Але питання інклюзії варто розглядати не тільки в аспекті створення доступного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні.

Інклюзивне навчання має на меті покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей. Учителям та учням відкривається все розмаїття способів навчання, а його методи мають бути особистісно орієнтованими – з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами.

Протягом 2015 року проведено систематизацію та аналіз даних про кількість дітей в області, які потребували корекції фізичного та (або) розумового розвитку. В області на обліку за статистичними даними налічується 42004 дитини з психофізичними розладами. На основі даних статистики поновлено реєстр даних про дітей з вадами психофізичного розвитку. Проведено систематизацію по нозологіях: з порушенням слуху – 375 дитини (у 2014 – 370); зору – 6112 дітей (6019); опорно-рухового апарату – 7644 (6653); мовлення – 8676 (8386); ЗПР – 842 (921); аутизм – 142 (120); з порушенням психічного розвитку з нормою інтелекту – 16678 (17204); з розумовою відсталістю – 1519 (1814).

Спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, мовлення та з аутизмом; тенденція до зменшення – затримки психічного розвитку, розумової відсталості та порушень психічного розвитку з нормою інтелекту.

У Чернівецькій області інклюзивне навчання організовується з 2011 року відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в закладах освіти. У 2011/2012 н. р. інклюзивним навчанням було охоплено 35 учнів з особливими освітніми потребами у 24 класах 18 ЗНЗ.

У 2018/2019 н. р. інклюзивне навчання було організоване для 423 дітей, які навчалися у 158 ЗЗСО, 351 класі. У порівнянні з роком раніше, кількість дітей збільшилася на 165, закладів на 58, класів на 135.

Зросла кількість організації інклюзивного виховання у закладах дошкільної освіти, яке організовується у області з 2016 року. У 2018/2019 навчальному році інклюзивне виховання було організоване у 54 закладах дошкільної освіти області для 62 дітей з особливими освітніми потребами. У порівнянні з роком раніше кількість дітей збільшилася на 28, закладів на 22.

У Чернівецькій області здобувають освіту за індивідуальною формою навчання за станом здоров'я 423 дитини, з них 329 дітей – за висновком ПМПК, 94 – за висновком ЛКК.

Рисунок 2.10. Інтерактивна карта ІРЦ Чернівецької області (2019 р.)

З метою забезпечення кваліфікованої допомоги у засвоєнні навчального матеріалу учнями з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах всього по області працювало 294 асистенти вчителя (83,7%), що на 125 посад більше ніж у попередньому році (2017/2018 н. р. -169 (78,2%), 2016/2017 н. р. – 94). Та 50

асистентів вихователя у закладах дошкільної освіти, що на 20 більше ніж у році раніше [28].

Науково-методичну, консультативну, допомогу загальноосвітнім навчальним закладам щодо організації інклюзивного та індивідуального навчання надає обласна психолого-медико-педагогічна консультація, яка також здійснює психолого-педагогічну, корекційно-розвиткову, аналітичну, прогностичну, профілактичну та просвітницьку діяльність.

За звітній період ОПМПК проведено 124 засідання, на яких обстежено 671 дитину. Надано 1067 рекомендацій щодо подальшого навчання, виховання та реабілітації обстежених дітей з особливими потребами. ОПМПК налагоджено взаємодію з фахівцями (лікарі-педіатри, дитячі неврологи, психіатри, вчителі-логопеди, вихователі ДНЗ), які забезпечують раннє виявлення дітей з порушенням розвитку. В районах та області взято на облік новонароджених дітей з вродженими вадами. Це дало змогу створити банк даних дітей дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку. Проведена роз'яснювальна робота з батьками та вихователями ДНЗ щодо важливості раннього виявлення дітей з порушеннями психофізичного розвитку; організована консультативно-просвітницька робота по наданню допомоги педагогам навчальних закладів, батькам з питань навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Надано індивідуально-корекційну допомогу 68 дітям з відхиленнями у психофізичному розвитку; проведено 1096 індивідуально-корекційних занять.

З метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту Чернівецька обласна державна адміністрація 11.05.2018 підписала меморандум про співпрацю з Благодійним фондом Порошенка щодо створення в області мережі інклюзивно-ресурсних центрів і долучилася до Всеукраїнського проекту «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації».

На базі Чернівецької ЗОШ №24 створений експериментальний майданчик з інклюзивного навчання; у Чернівецькій спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті №2 та в Чернівецькому обласному навчально-реабілітаційному центрі №1 – ресурсні центри для дітей з вадами слуху. На базі Чернівецьких спеціальної

загальноосвітньої школи №3 та спецшколи-інтернату № 4 функціонують ресурсні центри для дітей з розумовими вадами.

Станом на 2019 року в області працювало 15 Інклюзивно-ресурсних центрів, зокрема у Сокирянському, Новоселицькому, Вижницькому, Кельменецькому, Глибоцькому, Хотинському, Герцаївському, Путильському, Заставнівському районах, Сокирянській та Сторожиненській ОТГ.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ

XXI століття вимагає, щоб Україна, як і кожна держава окремо, а також і всі суспільства разом, створювала необхідні умови – інтелектуальні, економічні, соціальні, політичні, моральні, – які б підвищували педагогічну мотивацію і високо поцінювали гідність педагога, науковця, інтелектуала.

Структурне реформування освіти має ґрунтуватися на державно-регіональному підході, що означає визначення на першому етапі потрібної мережі закладів освіти і структури підготовки фахівців на регіональному рівні з наступним порівнянням цих пропозицій з відповідним потребами держави в цілому. Баланс регіональних і державних потреб має визначити мережу і структуру підготовки.

Що стосується вдосконалення мережі закладів освіти, то певною мірою для середньої та загальноосвітньої школи ця проблема вирішена. У руслі реформування освіти необхідно упорядкувати мережу професійно-технічних навчальних закладів та професійно-кваліфіковану структуру підготовки робітничих кадрів з урахуванням пропозицій регіонів. У зв'язку з цим необхідно здійснити укрупнення навчальних закладів шляхом об'єднання та спеціалізації. Здійснення цих заходів здешевить витрати держави на професійно-технічну освіту.

Школа XXI століття – це школа цілісного розвитку людини, школа, в якій словом, ділом і фізичними вправами буде розвиватися повноцінна людина, духовно, фізично і соціально готова до змін. Для цього не потрібно нічого руйнувати, а тільки добудувати різноманітні центри для заняття спортом і технічною творчістю, естетичною і екологічною діяльністю, соціальними видами діяльності тощо.

Освіта XXI століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Хоча в Україні вже розроблено законодавчі підстави для сертифікації організацій і установ, Україна бере участь у міжнародних комітетах зі стандартизації, усе ж, залишається низка проблем, що стають на заваді успішної інтеграції нашої держави в європейський простір. Зокрема, вітчизняний сертифікат не є дійсним за межами держави. Для дійсного визнання світовою спільнотою необхідна сертифікація відповідно ISO 9001:2000 у спеціальних інституціях, таких, наприклад, як ABS Quality Evaluations (США), Lloyd's Register Quality Assurance (Великобританія), TUV (Німеччина), Bureau Veritas Quality International (Франція) та ін. Схвалення подібних інстанцій необхідне компаніям, що пропонують товари чи послуги іноземним клієнтам, у тому числі й освітнім установам, що прагнуть створити гідну конкуренцію зарубіжним колегам.

Система української освіти потребує глибоких трансформаційних змін, реформування. Вона не стала основою інноваційного розвитку, структурних реформ, знизився попит на знання. Нормативно-правова база освітньої сфери відповідає основним європейським критеріям, проте в багатьох випадках відсутні механізми, наприклад, щодо диверсифікації джерел фінансування дошкільної освіти, позашкільної освіти, дослідницьких університетів. Відсутність таких механізмів призводить до того, що дошкільні установи фінансуються на 98% за рахунок коштів місцевих бюджетів, які місцеві бюджети отримують із державного бюджету у вигляді міжбюджетних трансфертів. Дослідницькі університети формально мають статус із 2009-2010 років, а фінансових ресурсів на проведення наукових досліджень не мають, відсутній сам фінансовий механізм фінансування дослідницьких університетів.

У своїй статті «Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення» Боголіб Т. вказує на таке: «Таких суперечностей у нормативно-правовій базі безліч. Вперше за роки незалежності освітня галузь у 2015 році не визначена як пріоритетна. Відповідно, якщо не пріоритетна галузь, то немає пріоритетів у фінансовому забезпеченні. На сьогодні маємо те, що освітня галузь, починаючи із дошкільної і закінчуючи університетською освітою, не забезпечує якості надання освітніх послуг, відсутні

фінансові ресурси на забезпечення не виживання, а розвитку закладів освіти, тому що за останні 10 років фінансуються лише захищені статті, при цьому зберігається жалюгідний розмір заробітної плати, найнижчий у світі.» [35]. Системний дефіцит державного і місцевих бюджетів призводить до того, що спонсорські кошти, позабюджетні кошти, грантова підтримка стають основою розвитку освітніх установ. Капітальні видатки з 2018 року практично відсутні в кошторисах освітніх установ.

Система освіти України розвивається та змінюється під впливом таких факторів, як європейська інтеграція та глобалізація. Перед країною стає гостре питання відходу від пострадянських традицій вищої освіти з одночасним адаптуванням до міжнародного, зокрема європейського, досвіду, та збереженням власної ідентичності. У цьому й полягає сьогодні складність [18].

Одним з основних перспективних завдань реформування вищої освіти є забезпечення ефективного функціонування мережі закладів освіти, що здійснюють підготовку педагогічних працівників, а також інститутів післядипломної педагогічної освіти, які мають різні форми власності. З моменту ухвалення Концепції розвитку педагогічної освіти та протягом 2020 року здійснено низку важливих заходів, спрямованих на покращення підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для їхнього безперервного професійного та особистісного розвитку.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні 2021-2031 роках, конкретизовано основні завдання позашкільної освіти. Стратегічними та операційними цілями державної політики щодо розвитку освіти, зокрема позашкільної, визначено:

- Стратегічна ціль 1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО;
  - Операційна ціль 1.1. Створення системи конструктивної управлінської взаємодії МОН, ЗВО та зовнішніх стейкхолдерів.
  - Операційна ціль 1.2. Розвиток автономії ЗВО.

- Операційна ціль 1.3. Збалансування мережі ЗВО з урахуванням галузевих і регіональних пріоритетів та історичного надбання.
- Операційна ціль 1.4. Фінансова стабілізація діяльності ЗВО.
- Стратегічна ціль 2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою;
  - Операційна ціль 2.1. Розбудова дієвої системи прогнозування потреби у фахівцях з вищою освітою на ринку праці.
  - Операційна ціль 2.2. Створення механізму співпраці між системою вищої освіти та ринком праці.
- Стратегічна ціль 3. Забезпечення якості і доступності вищої освіти для різних верств населення;
  - Операційна ціль 3.1. Розбудова системи державних стандартів вищої освіти на основі кваліфікаційних вимог і забезпечення відповідності змісту вищої освіти поточним і стратегічним цілям країни.
  - Операційна ціль 3.2. Розбудова дієвої системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення і моніторингу якості вищої освіти.
  - Операційна ціль 3.3. Удосконалення системи професійної орієнтації та конкурсного відбору вступників.
  - Операційна ціль 3.4. Матеріально-технічне забезпечення та модернізація лабораторної бази ЗВО на світовому рівні.
  - Операційна ціль 3.5. Забезпечення доступності і інклюзивності вищої освіти.
  - Операційна ціль 3.6. Впровадження інноваційних технологій і дистанційного навчання у вищій освіті.
- Стратегічна ціль 4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни;
  - Операційна ціль 4.1. Розвиток інноваційної екосистеми вищої освіти

- Операційна ціль 4.2. Удосконалення фінансування та комерціалізації університетської науки.
- Операційна ціль 4.3. Забезпечення фундаменталізації та універсалізації освітньої підготовки через спільні проєкти наукових і освітніх установ.
- Операційна ціль 4.4. Впровадження підходів SMART-спеціалізації та Індустрії 4.0 в освітні програми.
- Стратегічна ціль 5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО;
  - Операційна ціль 5.1. Підвищення статусу викладача в суспільстві
  - Операційна ціль 5.2. Забезпечення можливостей та стимулювання особистого професійного розвитку викладачів.
- Стратегічна ціль 6. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя;
  - Операційна ціль 6.1. Впровадження концепції «Навчання протягом життя».
  - Операційна ціль 6.2. Розбудова гнучкої системи освіти дорослих.
- Стратегічна ціль 7. Інтеграція у європейський і світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.»
  - Операційна ціль 7.1. Організаційне забезпечення умов інтеграції у європейський та світовий науково-освітній простір.
  - Операційна ціль 7.2. Інтернаціоналізація науково-освітнього процесу.
  - Операційна ціль 7.3. Активне залучення іноземних студентів до навчання в Україні. [33].

Процес реформування дошкільної освіти виявляє певні проблеми, усунення яких є на часі. Серед них – черга до закладів дошкільної освіти; недостатнє забезпечення необхідних умов праці педагогічних працівників та недостатнє матеріально-технічного забезпечення закладів дошкільної освіти; відсутність дієвого механізму відбору талановитих випускників педагогічних закладів вищої освіти для роботи у сфері дошкільної освіти. Ресурси і механізм подолання черги

до закладів дошкільної освіти відображено у Плані поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку, відповідно до розпорядження Про затвердження плану дій на 2017-2019 роки поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку (Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 26-р від 23.01.2019).

Трансформація позашкільної освіти виявляє ряд об'єктивних проблем, які необхідно вчасно розв'язувати: - швидке здійснення заходів із децентралізації і, відповідно, зниження рівня уваги до проблем освіти внаслідок зміни формату місцевої влади у ОТГ в окремих випадках може призводити до втрати чіткості освітнього управління, зменшення або затримок фінансування. Це загрожує закриттям закладів 220 позашкільної освіти в ОТГ, ослабленням підтримки щодо модернізації та розвитку цих закладів відповідно до потреб часу, зростанням бар'єрів з доступу до позашкільної освіти особливо для школярів і молоді сільської місцевості; - відсутність можливості фінансування позашкільної освіти за кошти місцевих бюджетів зумовить закриття, злиття та перепрофілювання ЗПО, виштовхування позашкільної освіти у сферу комерційних послуг; - недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; - нерівний доступ до якісної позашкільної освіти за показником «місто-село»; - нівелювання державного впливу на функціонування сфери позашкільної освіти. Зазначені проблеми можуть бути значною мірою зняті в результаті прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про позашкільну освіту» та імплементації його норм.

Враховуючи світові тенденції за прогнозами експертів, у 2025 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння особистості навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх. Проте, чи готує українська школа до викликів часу? Адже якість надання освітніх послуг – це стратегічне завдання економічного зростання та соціально-політичної стабільності України, а потужна загально-середня освіта – другий фронт нашої незалежності! Одним з гострих та дискусійних питань реформування освіти є шляхи забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з сільської місцевості, зокрема запропонована

Міністерством освіти і науки України система створення опорних шкіл та їхніх філій [26].

За останнє десятиріччя проблема відтоку молодих та висококваліфікованих кадрів за кордон набула свого загострення. Щорічний моніторинг кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі, охоплює 34 країни світу. Це число тих країн, де ведеться збір інформації щодо кількості студентів-українців.

На наш час найповніше дослідження проблеми витоку кадрів за кордон представлено у праці «Українське студентство за кордоном: дані до 2017–18 навчального року». Чисельність українців на навчанні в іноземних університетах станом на 2013/2014 навчальний рік становила 47 724 осіб. Динаміка зростання кількості українських студентів за кордоном з 2009 по 2014 роки становила 79 %. На жаль, динаміку 2016/2017 року знайти було вкрай важко, тому що ця інформація не систематизувалася та не оприлюднювалася [27].

У сучасній Україні система вищої освіти багато в чому зберігає консервативні риси, що виявляються в тому числі й у сповільненій реакції вітчизняних вищих навчальних закладів на зміни, що відбуваються на світовому ринку освітніх послуг [22]. Отже, сучасні тенденції, які мають незворотній вплив на сферу освіти в цілому та формування освітньої політики держав, залежать від глобальних світових змін останніх років. Сьогодні перед Україною постає багато викликів, як політичних, економічних, так і культурних. Важливим залишається питання інтеграції у світовий, зокрема європейський, освітній простір. Проте на цьому фоні гострим залишається питання збереження ідентичності, самобутності, мови та традицій.

ВИСНОВКИ

Фінансове забезпечення є одним із головних чинників, що зумовлюють успішність реформування освіти і науки. Досягнення необхідного рівня фінансування залежить безпосередньо від розвитку національної економіки, наявності фінансових ресурсів, від ефективності і віддачі бюджетних коштів, інвестованих в галузь освіти.

Окрім саме фінансування одним з важливих кроків у процесі реформування є впровадження опорних шкіл. Опорна школа – це один із способів упорядкування шкільної мережі, забезпечення навчального закладу усім необхідним для ефективного оволодіння учнями основ наук та формування їх життєвих і предметних компетентностей: мультимедійною технікою, навчальним обладнанням, новою довідковою та художньою літературою, облаштуванням спортивних залів, площадок, басейну, тобто створення всіх необхідних умов для всебічного гармонійного розвитку учнів, збереження та зміцнення їх здоров'я, якісної організації навчально-виховного процесу.

Створення опорних шкіл – один із механізмів реформування системи загальної середньої освіти, мета якого - забезпечення рівного доступу дітей відповідного віку до якісної освіти; впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особи, а також допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання; раціонального і ефективного використання наявних ресурсів. (Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 р. №79).

В умовах розвитку інформаційного суспільства, зокрема цифровізації освіти, здійснюється інтернетизація та комп'ютеризація ЗЗСО. Створено передумови для впровадження в освітній процес Національної освітньої електронної платформи та електронних підручників. Профінансовано та визначено механізм використання бюджетних коштів на інтернетизацію та комп'ютеризацію шкіл у 2021 році. Крім цього, за грантові кошти Світового банку в Україні створено нову інформаційно-аналітичну систему АІКОМ для збору та оброблення статистичних і

адміністративних освітніх даних, яка дозволить покращити якість інформаційно-аналітичного забезпечення процесів планування та управління в сфері освіти в цілому.

Також відповідно до Стратегії реформування загальної середньої освіти в Україні продовжиться створення опорних навчальних закладів. Відповідна концепція допомагає вирішити проблему малочисельних класів в школах, питання щодо підвищення якості надання освітніх послуг.

Для підвищення якості освіти в області продовжує діяти віртуальна школа (студії для учнів та вчителів на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти, трансляції занять здійснюються в онлайн режимі). Таким чином вчителям вдається підвищувати свою професійну майстерність через проведення так званих «відкритих уроків», а учням – переглядати уроки в будь-який зручний для них час, підключившись до роботи школи з власної електронної адреси.

Заклади позашкільної освіти в Україні є необхідними, адже їх діяльність дає змогу запобігати соціальним ризикам: розповсюдження в дитячому середовищі антисоціальних та девіантних проявів (безпритульність, злочинність, шкідливі звички, ігрова комп'ютерна залежність і т. і.), погіршення стану здоров'я дітей тощо. Основною метою розвитку позашкільної освіти у контексті імплементації засад НУШ є розвиток особистості учня, допомога кожній дитині повірити в свої здібності та розкрити власний потенціал, надання додаткових знань та практичних навичок, необхідних для успішної самореалізації в дорослому житті.

Також наразі здійснюється модернізація мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, яка передбачає зменшення кількості малокомплектних закладів (з контингентом учнів менше 300 осіб) шляхом приєднання їх до більш потужних. Відбуваються позитивні зміни у результаті децентралізації у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Вперше за багато років регіони почали вкладати кошти в розвиток і модернізацію матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти та спрямовувати частину залишків освітньої субвенції на ці цілі; розпочато створення навчально-практичних центрів за кошти місцевих бюджетів.

Після впровадження Концепції розвитку педагогічної освіти на протязі 2020 р. було здійснено низку важливих заходів, зміст цих заходів стосувався питань визначення засад функціонування регульованих професій, спеціальних вимог щодо підготовки до професійної діяльності та професійного вдосконалення педагогічних кадрів, створення інструментарію, що забезпечуватиме співставлення якості підготовки фахівців у освітній галузі вимогам ринку праці. У процесі виконання Плану впровадження Концепції розвитку педагогічної освіти визначено вимоги та умови доступу до професійної педагогічної діяльності. У межах трансформації вищої та фахової передвищої педагогічної освіти переглянуто систему стимулювання та мотивації педагогічних працівників до підвищення їх освітнього рівня та професійної майстерності.

Міністерством освіти і науки України визначаються подальші кроки з вдосконалення вищої педагогічної освіти, здійснюються суттєві зміни у підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів, які забезпечуватимуть впровадження положень реформи «Нова українська школа». Зокрема реалізуються заходи, спрямовані на підвищення соціального статусу педагога, суттєво збільшено реальну заробітну плату вчителів, підвищено обсяг державного замовлення для педагогічних закладів вищої освіти за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка». Започатковано новий підхід до підвищення кваліфікації вчителів, який підсилено необхідними методичними опрацюваннями та забезпечено фінансовим ресурсом. Ці заходи сприяють формуванню відповідного ментального середовища та підвищують готовність учительського корпусу до практичного впровадження ідей нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативні документи:

1. Закон України про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2657-VIII від 18.12.2018](#), ВВР, 2019, № 5, ст.33 [№ 2661-VIII від 20.12.2018](#), ВВР, 2019, № 5, ст.35) Президент України П. Порошенко м. Київ 5 вересня 2017 року № 2145VIII
2. Закон України Про вищу освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004 станом на 30.03.2021
3. Законодавство України про освіту та науку (за станом на 20 грудня 2008 р.) / Верховна Рада України. Офіц. вид. - К.: Парламентське вид-во, 2008. 128 с.
4. Наказ, 10.09.2012, № 995/557, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 вересня 2012 р. за № 1629/21941 "Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"
5. Наказ, N 217 від 20.07.95, м.Київ, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 січня 1996 р. за N 7/1032 "Про затвердження Інструкції про організацію та діяльність гімназії, Інструкції про організацію та діяльність ліцею"
6. Постанова від 3 червня 1999 р. N 956, Київ, "Про затвердження Положення про ступеневу професійно-технічну освіту" {Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 456 (456-2013-п) від 26.06.2013}
7. Постанова від 6 травня 2001 р. N 433 Київ "Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад" { Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 616 (616-2005-п) від 21.07.2005, N 993 (993-2008-п) від 05.11.2008, N 769 (769-2010-п) від 27.08.2010, N 568 (568-2018-п)

Підручники та посібники:

8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – Юрінком Інтер, 2008.1040 с.
9. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим і доцільним. 2011. 3–12 с.

10. Заячук О.Г. Функціонально-компонентна структура освітньо-виховного комплексу Чернівецької області. Історія Української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль: підручники і посібники, 2007р. – Випуск 15. – 144с. С 92-95.
11. Заячук О.Г., Орабець О. Функціонально-компонентна структура освітньо-виховного комплексу Івано-Франківської області. Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Вип.361: Географія. – Чернівці: Рута, 2007. 118-124 с.
12. Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р. «Освіта в Україні: базові індикатори», Підготовлено Державною науковою установою «Інститут освітньої аналітики»
13. Кирилук С.М. «Проблеми викладання географії у школі»: Конспект лекцій – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. 124 с.
14. Корнус О. Г. та ін. «Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти»: монографія – Харків; Суми, 2009. 228 с.
15. Луговий В.І. Управління освітою. Вид-во УАДУ, 2007. 302 с.
16. Опря А.Т. Статистика (модульний варіант з програмованою формою контролю знань), навчальний посібник. Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
17. Статистичний щорічник Чернівецької області, 2016р., 2017р., 2018р. 2019р.
18. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посіб. для студ. геогр. та економ. спец. навч. закл. Одеса: Астропринт, 2005. 631 с.
19. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів 2010

Автореферати дисертацій:

20. Мельниченко Т. Ю. Освітній комплекс України: сучасний стан і напрямки удосконалення територіальної організації. Автореферат. 2005. – 20 с.

Наукові статті:

21. Джаман В. О. Територіальна організація освітньо-виховного комплексу Чернівецької області. Наук. вісн. 2012. № 18 (243). 65–70 с.

22. Кузнецова Н. Оцінка факторів, що впливають на якість освітніх послуг в Україні. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - 2014. - Вип. 1-2. 13-19 с. № 4. –С. 31-36.

23. Морзе Н.В., Вембер В.П. Як визначити педагогічну цінність електронних засобів навчального призначення? // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007.

Електронні ресурси:

24. "Освіта.уа": новини освіти, іноземні мови, незалежне тестування, середня освіта, вища освіта, бізнес-освіта, освіта за кордоном, поради батькам URL: <https://osvita.ua/>

25. EDUGET Система освіти в Україні URL: https://www.eduget.com/news/sistema_osviti_v_ukraini-115

26. Газета кабінету міністрів України: Актуальні проблеми шкільної освіти в Україні URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/aktualni-problemi-shkilnoyi-osviti-v-ukrayini/>

27. ГО Центр дослідження суспільства: «Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року» URL: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku/>

28. Департамент освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації «Інклюзія» URL: <http://oblosvita.com/nklyuzya.html>

29. Єдина Державна Електронна База з питань Освіти URL: <https://info.edbo.gov.ua/>

30. Єдина Державна Електронна База з питань Освіти, реєстр суб'єктів освітньої діяльності URL: <https://registry.edbo.gov.ua/schools/73/>

31. Зміст і рівні освіти URL: <http://studentam.net.ua/content/view/10579/97/>

32. Інформаційно-довідковий сайт «Україна»: Освіта в Україні http://proukraine.net.ua/?page_id=263

33. Міністерство освіти і науки : «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

34. Міністерство освіти і науки: «Зарплати педагогічних працівників у закладах загальної середньої освіти збільшуватимуться протягом 2021 року» URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zarplati-pedagogichnih-pracivnikiv-u-zakladah-serednoyi-zagalnoyi-osviti-zbilshuvatimutsya-protyagom-2021-roku-mon>
35. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний сайт URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econ_2015_8_2.pdf
36. Офіційний веб-портал Федерація професійних спілок України URL: <https://fpsu.org.ua/materialy/20213-prozhitkovij-minimum-dinamika-serednoji-zarobitnoji-plati-ta-fondu-oplati-pratsi-stan-viplati-zarplati-u-lyutomu-2021-roku.html>
37. Самойчук К.О. загальна методологія наукової творчості, Електронний навчальний посібник URL: http://elib.tsatu.edu.ua/dep/mtf/ophv_10/index.html
38. Статистика, Конспект лекцій, Тернопіль, 2006р. URL: <https://buklib.net/books/21853/>
39. Український центр оцінювання якості освіти URL: <http://testportal.gov.ua/>
40. Український центр оцінювання якості освіти, статистичні дані основної сесії ЗНО URL: <https://zno.testportal.com.ua/stat>
41. Чернівецька обласна державна адміністрація: офіційний сайт URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/145#undefined9>

ДОДАТКИ

Додаток Б

Кількість дітей у закладах дошкільної освіти за типами закладів та регіонами на кінець 2019 року

(осіб)

	Усього	У тому числі у		
		дитячих садках	яслах-садках	інших
Україна	1 230 398	167 330	945 560	117 508
Вінницька	53 584	12 350	37 693	3 541
Волинська	36 788	7 420	26 605	2 763
Дніпропетровська	104 025	6 353	89 854	7 818
Донецька	46 227	2 785	42 189	1 253
Житомирська	43 427	12 386	28 763	2 278
Закарпатська	44 684	10 462	30 117	4 105
Запорізька	52 166	3 063	43 973	5 130
Івано-Франківська	36 389	5 378	25 016	5 995
Київська	71 715	5 373	57 188	9 154
Кіровоградська	29 849	7 023	19 489	3 337
Луганська	14 458	1 524	11 974	960
Львівська	72 143	12 362	50 200	9 581
Миколаївська	37 976	7 016	29 478	1 482
Одеська	72 687	4 783	58 096	9 808
Полтавська	44 701	6 679	33 447	4 575
Рівненська	41 355	10 058	25 119	6 178
Сумська	34 261	1 682	27 267	5 312
Тернопільська	30 567	9 618	17 780	3 169
Харківська	77 448	2 179	68 413	6 856
Херсонська	34 711	3 185	29 032	2 494
Хмельницька	45 209	10 343	30 811	4 055
Черкаська	38 676	6 201	27 755	4 720
Чернівецька	31 196	5 636	19 754	5 806
Чернігівська	28 609	6 272	20 986	1 351
м.Київ	107 547	7 199	94 561	5 787

Заклади дошкільної освіти за регіонами на кінець 2019 року

	Кількість закладів, од	В них місць, од		Кількість дітей, осіб	
	у тому числі		у тому числі		у тому числі

	усього	міська місцевість	сільська місцевість	усього	міська місцевість	сільська місцевість	усього	міська місцевість	сільська місцевість
Україна	14 763	5 815	8 948	1 154 609	806 132	348 477	1 230 398	936 095	294 303
Вінницька	780	184	596	52 843	29 026	23 817	53 584	35 563	18 021
Волинська	479	113	366	29 350	17 522	11 828	36 788	23 752	13 036
Дніпропетровська	981	648	333	101 816	86 856	14 960	104 025	92 816	11 209
Донецька	481	328	153	50 027	43 940	6 087	46 227	42 294	3 933
Житомирська	667	186	481	39 844	26 117	13 727	43 427	31 636	11 791
Закарпатська	595	157	438	40 673	18 152	22 521	44 684	20 351	24 333
Запорізька	511	287	224	47 617	38 603	9 014	52 166	44 383	7 783
Івано-Франківська	457	127	330	29 668	17 134	12 534	36 389	22 564	13 825
Київська	771	284	487	71 407	46 200	25 207	71 715	48 975	22 740
Кіровоградська	442	156	286	30 523	20 419	10 104	29 849	22 502	7 347
Луганська	250	100	150	15 422	11 255	4 167	14 458	11 681	2 777
Львівська	825	314	511	54 352	37 734	16 618	72 143	54 389	17 754
Миколаївська	545	165	380	35 291	20 481	14 810	37 976	27 591	10 385
Одеська	751	308	443	67 572	42 469	25 103	72 687	53 026	19 661
Полтавська	630	199	431	39 638	25 999	13 639	44 701	33 383	11 318
Рівненська	542	129	413	37 669	20 773	16 896	41 355	25 375	15 980
Сумська	450	180	270	33 299	24 568	8 731	34 261	27 874	6 387
Тернопільська	597	109	488	29 368	15 063	14 305	30 567	19 295	11 272
Харківська	742	422	320	78 823	65 692	13 131	77 448	68 166	9 282
Херсонська	465	179	286	36 367	20 469	15 898	34 711	24 174	10 537

Хмельницька	739	181	558	40 871	24 913	15 958	45 209	32 833	12 376
Черкаська	635	183	452	43 157	25 143	18 014	38 676	26 427	12 249
Чернівецька	372	97	275	26 878	12 157	14 721	31 196	16 169	15 027
Чернігівська	432	155	277	26 837	20 150	6 687	28 609	23 329	5 280
м.Київ	624	624	x	95 297	95 297	x	107 547	107 547	x

Заклади дошкільної освіти України

	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість закладів, тис.¹	14,9	14,8	14,9	14,9	14,9	14,8
у міській місцевості	6,4	5,7	5,7	5,8	5,8	5,8
у сільській місцевості	8,5	9,1	9,2	9,1	9,1	9,0
В них місць, тис.	1 069	1 105	1 125	1 141	1 156	1 155
у міській місцевості	778	772	785	794	806	806
у сільській місцевості	291	333	340	347	350	349
Кількість дітей у закладах, тис. осіб	1 208	1 291	1 300	1 304	1 278	1 230
у міській місцевості	961	981	984	985	969	936
у сільській місцевості	247	310	316	319	309	294
Охоплення дітей закладами,²						
відсотків	53	55	57	59	61	58³
у міській місцевості	64	64	66	68	71	68 ³
у сільській місцевості	33	40	41	42	43	40 ³
Кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць⁴	112	114	113	112	108	105
у міській місцевості	123	126	124	123	119	115
у сільській місцевості	82	87	87	86	83	80

¹До 2015р. враховані заклади, які не працювали протягом року або більше з будь-якої причини, починаючи з 2015р. – заклади, які працювали протягом року.

²До 2015р. – кількість вихованців закладів дошкільної освіти, починаючи з 2015р. – з урахуванням дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом.

³ У розрахунку використано дані про чисельність постійного населення України на 01.01.2019.

⁴ Без урахування дітей у групах короткотривалого перебування.

**Заклади загальної середньої освіти в Чернівецькій області
(за даними Міністерства освіти і науки України)**

(на початок навчального року)

	Кількість закладів загальної середньої освіти, од	Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти – усього, тис. Осіб	З них у закладах		Випуск учнів із закладів загальної середньої освіти, тис. осіб		Кількість вчителів у закладах загальної середньої освіти, тис. осіб
			денних	вечірніх (змінних)	одержали свідоцтво про здобуття базової загальної середньої освіти	одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти	
1995/96	455	137,6	136,1	1,5	12,2	6,2	12,7
1996/97	456	138,0	137,0	1,0	12,9	6,0	12,8
1997/98	451	137,7	136,8	0,9	13,3	6,4	12,4
1998/99	451	136,7	135,8	0,9	14,3	7,2	12,5
1999/00	454	135,8	134,3	1,5	15,2	7,5	12,6
2000/01	462	137,9	135,2	2,7	14,2	8,8	12,7
2001/02	461	137,4	134,4	3,0	14,3	10,0	12,2
2002/03	459	135,1	132,1	3,0	14,7	9,5	12,3
2003/04	459	131,2	127,8	3,4	15,3	9,7	12,2
2004/05	457	126,5	123,2	3,3	13,4	10,7	12,2
2005/06	454	120,7	117,6	3,1	13,9	10,9	12,2
2006/07	453	116,2	113,3	2,9	12,5	10,0	12,1
2007/08	455	111,0	108,3	2,7	11,8	10,2	11,9
2008/09	451	106,5	104,0	2,5	11,8	8,6	11,9
2009/10	450	104,3	102,2	2,1	6,3	8,1	12,0
2010/11	447	99,8	97,8	2,0	12,8	7,6	11,9
2011/12	440	100,4	98,4	2,0	11,6	4,2	11,9
2012/13	436	99,0	97,3	1,7	10,6	6,9	12,3
2013/14	436	97,3	96,5	0,8	9,8	7,3	12,5
2014/15	436	97,2	96,8	0,4	9,4	6,6	12,6
2015/16	432	97,6	97,4	0,2	9,2	6,0	12,3
2016/17	428	98,6	98,4	0,1	8,7	5,7	12,0
2017/18	422	100,0	100,0	0,0	8,4	5,3	12,1
2018/19	406	103,2	103,1	0,0	8,6	5,0	12,0
2019/20	403	105,5	105,5	0,0	9,0	4,8	12,0

**Основні показники діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти
Міністерства освіти і науки України у 2019 році**

	Кількість учнів, слухачів на кінець року	Прийнято учнів, слухачів	Підготовлено (випущено) кваліфікованих робітників
Усього	244 704	130 522	123 600
у тому числі професійна підготовка випускників закладів освіти, які			
мали повну загальну середню освіту	57 817	38 821	38 382
здобували професію з отриманням повної загальної середньої освіти	167 858	59 823	52 552
здобували професію без отримання повної загальної середньої освіти	8 096	4 819	4 735
проходили професійне навчання			
незайняте населення	1 414	3 364	3 416
працівники підприємств	8 895	17 577	18 191
підвищували кваліфікацію			
незайняте населення	90	2 061	2 121
працівники підприємств	534	4 057	4 203

**Заклади професійної (професійно-технічної) освіти в Чернівецькій області
(за даними Міністерства освіти і науки України)**

	Кількість закладів професійної (професійно- технічної) освіти на кінець року, од	Кількість учнів, слухачів у зкладах професійної (професійно- технічної) освіти на кінець року, тис. осіб	Кількість осіб, прийнятих на навчання до закладів професійної (професійно- технічної) освіти, тис.	Кількість осіб, випущених із закладів професійної (професійно- технічної) освіти, тис.
1995	17	8,5	5,2	4,8
1996	16	7,7	4,7	4,8
1997	15	7,4	4,7	4,0
1998	15	7,7	4,6	3,9
1999	15	7,8	5,0	4,1
2000	15	7,9	4,6	3,9
2001	15	7,9	5,2	4,4

2002	15	7,9	5,2	4,7
2003	14	7,1	4,8	4,4
2004	16	8,5	5,5	4,1
2005	16	8,1	5,1	4,7
2006	16	7,7	4,8	4,8
2007	16	7,7	5,2	4,7
2008	16	8,0	4,9	4,3
2009	16	7,6	4,3	4,3
2010	16	8,1	4,9	4,0
2011	16	7,6	4,0	4,2
2012	16	7,4	3,6	3,5
2013	16	7,3	4,1	4,0
2014	16	7,2	3,9	3,8
2015	16	6,9	3,7	3,7
2016	16	6,7	3,4	3,4
2017	16	6,6	3,4	3,2
2018	16	6,2	3,0	3,1
2019	16	5,8	2,8	2,9

Додаток Д

Заклади вищої освіти в Чернівецькій області

(на початок навчального року)

	Кількість ЗВО, од		Кількість студентів у ЗВО, тис. осіб		Кількість осіб, прийнятих на навчання до ЗВО ³ , тис. осіб	
	коледжі, технікум и, училища ¹	університет и, академії, інститути ²	коледжі, технікум и, училища ¹	університет и, академії, інститути ²	коледжі, технікум и, училища ¹	університет и, академії, інститути ²
1995/96	18	2	12,5	12,6	3,9	2,5
1996/97	19	2	12,7	13,1	4,2	2,5
1997/98	17	3	12,7	14,5	4,2	3,5
1998/99	17	3	13,5	15,2	4,7	3,7
1999/00	16	4	13,1	16,7	4,5	4,1
2000/01	16	4	13,6	17,6	4,6	4,3
2001/02	15	5	13,2	21,6	4,5	7,2
2002/03	15	5	13,1	23,8	4,4	6,6
2003/04	17	5	14,1	25,6	4,6	6,5
2004/05	16	4	13,4	24,3	4,3	5,7
2005/06	16	4	13,6	25,8	4,4	6,6
2006/07	15	4	12,7	26,9	4,1	5,9
2007/08	13	4	11,0	27,4	3,6	6,1
2008/09	13	4	10,6	28,3	3,0	6,0
2009/10	13	4	10,0	27,9	2,7	5,8
2010/11	13	4	10,2	27,1	3,6	5,8
2011/12	13	4	10,3	25,0	2,9	5,0
2012/13	13	4	10,1	23,5	2,9	4,9

2013/1 4	13	4	10,1	22,7	2,6	5,5
2014/1 5	13	4	9,6	22,5	2,6	5,6
2015/1 6	13	4	9,0	22,2	2,4	5,0
2016/1 7	13	3	8,5	22,9	2,2	4,4
2017/1 8	13	3	8,1	21,8	2,1	4,7
2018/1 9	13	3	7,4	21,2	1,7	4,2
2019/2 0	13	3	6,8	19,8	1,7	4,0

	Кількість осіб, випущених із ЗВО ⁴ , тис.		Кількість аспірантів, осіб ⁵	Кількість докторантів, осіб ⁵
	коледжі, технікуми, училища ¹	університети, академії, інститути ²		
1995	4,2	2,1	114	1
1996	3,6	2,1	136	3
1997	3,7	2,5	149	7
1998	3,7	2,5	151	2
1999	3,5	3,0	127	14
2000	3,6	3,4	116	8
2001	3,6	3,9	127	6
2002	3,7	3,8	151	8
2003	4,0	4,3	171	18
2004	3,9	3,8	223	26
2005	3,8	4,6	245	25
2006	3,7	4,4	236	24
2007	3,4	4,7	230	22
2008	3,1	5,4	232	23
2009	3,1	6,2	246	17
2010	3,1	6,3	239	24
2011	2,7	6,7	267	28
2012	2,7	6,4	305	32
2013	2,6	5,7	304	22
2014	2,9	5,6	297	24
2015	2,7	5,3	268	29
2016	2,6	3,7	224	26
2017	2,3	5,9	205	18
2018	2,2	6,6	207	10
2019	2,1	6,1	244	10

¹ До 2016/17 навчального року – вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації.

² До 2016/17 навчального року – вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації.

³ Особи, уперше прийняті до ЗВО (без тих, що продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

⁴ Випущено фахівців (без урахування осіб, що продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

⁵ На кінець 1990, 1991, ..., 2019 року.